

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

BESCHOUWINGEN OVER ACTUELE CONFLICTEN : HET TAALGEBRUIK, DE OPZEGGINGSVERGOEDING EN HET ARTIKEL 126 VAN HET KONINKLIJK BESLUIT VAN 20 DECEMBER 1963 BETREFFENDE DE ARBEIDSVOORZIENING EN DE WERKLOOSHEID

*Rede uitgesproken door de eerste advocaat-generaal J. PONET
op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Antwerpen
op 1 september 1982*

De schikking van dit kalenderjaar heeft gewild dat de openingsrede op een woensdag gehouden wordt waardoor de geest van de initiale «mercuriales» weer wordt opgeroepen. Juist vandaag met een nuttige traditie breken ware aan het gelukkig toeval te kort doen. Vandaar de optie die mijn ambt genomen heeft het onderwerp verder te doen reiken dan de statistische gegevens betreffende rechtsbedeling waarvan de repetitieve opsomming te zeer op een administratief verslag gaat gelijken.

Om in de actualiteit te blijven zullen achtereenvolgens besproken worden :

- het taalgebruik in gerechtszaken ;
- de mogelijke evolutie in de rechtspraak over de opzeggingsvergoeding ;
- de toepassing van artikel 126 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende de arbeidsvoorziening en de werkloosheid.

I. Het taalgebruik in gerechtszaken

Acht jaar na de inwerkingtreding van de wet tot indeling van de leden van de Wetgevende Kamers in taalgroepen en houdende diverse bepalingen betreffende de Cultuurraden voor de Nederlandse en Franse Cultuurgemeenschap werd «de procedure ter voorkoming en regeling van conflicten tussen de wet en het decreet en tussen de decreten», de zogenaamde «conflictenregeling»¹, voor het eerst toegepast

naar aanleiding van het taalgebruik in de arbeidsrechtelijke betrekkingen.

De conflictenregeling moet het sluitstuk van de staatshervorming uitmaken en meer bepaald van de werking van de wetgevende macht, herverdeeld over de taalgemeenschappen.

Door de wetgevende macht toe te wijzen op nationaal vlak aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat en op regionaal vlak aan de Cultuurraden is de staatshervorming de oorzaak geworden van conflicten die hun oorsprong vinden in de uitoefening, door de voormelde organen, van hun respectieve wetgevende bevoegdheid.

a) Soorten van normenconflicten

Uitgaande van de bevoegdheid aan ieder wetgevend orgaan toegewezen en van de rechtskracht aan de uitgevaardigde norm toegekend kunnen de mogelijkheden van conflicten onder drie hypothesen gesynthetiseerd worden.

Een eerste hypothese is dat de tegenstrijdige normen een ongelijke rechtskracht hebben of, duidelijker uitgedrukt, dat de contradictoire normen op een verschillend hiërarchisch niveau genomen zijn door de wetgevende organen die in de aangelegenheid bevoegd waren. De regel van de non-conformiteit vervat in artikel 14 van de wetten op de Raad van State dient toegepast te worden zodat de lagere norm moet wijken voor de hogere.

In de tweede hypothese dient het onderscheid gemaakt te worden tussen het «bestaande» en het «mogelijke» conflict. Het conflict is «bestaande» wanneer de wetgevende organen tegenstrijdige normen uitgevaardigd hebben waarvoor slechts één de exclusieve bevoegdheid had. Deze toestand van bevoegdheidsconflict ontstaat door bevoegdheidsoverschrijding ongeacht de hiërarchie van de norm. Hetzelfde principe als in de eerste hypothese geeft de oplossing

¹ Artikelen 10 tot 21 van de wet van 3 juli 1971 (B.S., 6 juli 1971) opgenomen in de wetten op de Raad van State, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 12 januari 1973 (verder als «wet Raad van State» afgekort).

sing: de norm van het onbevoegde orgaan moet wijken voor die van het bevoegde. Het conflict is «mogelijk» wanneer een wetgevend orgaan een norm uitvaardigt in een materie waarvoor het onbevoegd is terwijl het bevoegde orgaan ter zake nog niet gelegifereerd heeft. De door onbevoegdheid aangetaste norm is immers in conflict met de bevoegdheidstoewijzende norm. Wanneer het bevoegde orgaan in de aangelegenheid eveneens zal legifereren, wordt het «mogelijk» conflict een «bestaand».

Een derde hypothese is dat twee tegenstrijdige normen met een zelfde rechtskracht uitgevaardigd werden door twee bevoegde organen. Deze rechtstoestand is in principe onmogelijk op grond van de bevoegdheidstoewijzing.

Ratione materiae zijn de bevoegdheden van de gemeenschapsraden exclusief en toegewezen. Het overige behoort tot de exclusieve bevoegdheid van de nationale wetgever. Ratione loci gelden de decreten enkel in hun taalgebied. Ratione institutionis wordt de concurrente bevoegdheid in Brussel-Hoofdstad voorkomen. De instellingen aldaar gevestigd die wegens hun activiteiten beschouwd dienen te worden als behorend tot de ene of de andere gemeenschap, worden aan de bevoegde gemeenschapsraad exclusief toegewezen².

Conflicten kunnen evenwel oprijzen op grond van twee factoren:

1) *de te vage begrenzing van de toegewezen materie*: zo is bijvoorbeeld het onderwijs toegewezen aan de gemeenschappen «met uitsluiting van wat betrekking heeft op de schoolvrede»³. Aangezien de toewijzing van bevoegdheden stoelt op de verdelings- en niet op de voorrangregel, kan een conflict niet opgelost worden op grond van de ondergeschiktheid van het decreet aan de wet⁴. Het conflict moet noodzakelijkerwijze beschouwd worden als een bevoegdheidsoverschrijdingsconflict al is het niet vaststaand dat het ontstaan is doordat wetgever of gemeenschapsraad hun bevoegdheid te buiten zijn gegaan;

2) *de werking van de wetten in de tijd*: een wet en een decreet en zelfs twee decreten van een zelfde gemeenschapsraad spreken elkaar tegen zonder dat de wetgever of de gemeenschapsraad hun bevoegdheid te buiten zijn gegaan. Het conflict ontstaat doordat de nieuwe norm onverenigbaar is met de vroegere, die niet is opgeheven. De regels «lex posterior derogat legi priori» en «specialia generalibus derogant», eigen aan de intertemporele conflicten, moeten toegepast worden. In deze veronderstelling is er geen sprake van bevoegdheidsoverschrijdingsconflict.

b) De procedure ter voorkoming en regeling van conflicten tussen de wet en het decreet en tussen decreten

De rechtspleging ter voorkoming van de bevoegdheidsconflicten betreft de afdeling «wetgeving» van de Raad van State, die optreedt bij wijze van preventieve adviezen. De eigenlijke conflictenregeling verloopt volgens de hierna volgende rechtsplegingen.

1. De procedure bepaald in de wet van 3 juli 1971

Deze kan in vier stadia geresumeerd worden:

1) de ministerraad maakt de zaak aanhangig bij de afdeling «bevoegdheidsconflicten» van de Raad van State indien hij van oordeel is dat er een conflict of een mogelijkheid van conflict bestaat. Ieder rechtscollege maakt de kwestie aanhangig bij wijze van prejudiciële vragen betreffende de strijdigheid tussen een wet en een decreet of tussen decreten wanneer het het antwoord op deze vragen noodzakelijk acht voor zijn beslissing;

2) de Raad van State doet uitspraak bij wijze van «regulingsarresten», die «executoriale kracht» hebben;

3) de Wetgevende Kamers behouden zich het recht voor de regulingsarresten nietig te verklaren;

4) de Koning dient bij de Wetgevende Kamers of bij de bevoegde gemeenschapsraad een ontwerp van wet of van decreet in, waarbij de tegenstrijdige bepaling wordt opgeheven of in overeenstemming wordt gebracht met de opgegeven oplossing.

Een afwijkende procedure is bepaald wanneer het prejudicieel geschil voor het eerst voor het Hof van Cassatie wordt opgeworpen hetzij door de partijen, hetzij ambtshalve. Het Hof zendt dan het geschil over aan de Wetgevende Kamers voor beslissing die uitwerking zal hebben op de tiende dag die volgt op de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad.

2. De procedure bepaald door de wet van 9 augustus 1980⁵

Deze procedure is analoog aan de bovenstaande behoudens een aanvulling en een essentiële wijziging. Naast de ministerraad zullen ook de gemeenschaps- of gewestexecutieven de zaak aanhangig kunnen maken. Wanneer het prejudicieel geschil voor het eerst voor het Hof van Cassatie wordt opgeworpen beslist het Hof daarover.

Betreffende de procedures bepaald in de wetten van 3 juli 1971 en 9 augustus 1980 moet aangestipt worden dat de afdeling «bevoegdheidsconflicten» van de Raad van State nooit werd opgericht. Deze afdeling zou bestaan hebben uit vier effectieve leden van de Raad van State en vier assessoren. Wegens politieke en taalkundige redenen kwam er geen consensus betreffende de benoeming van de assessoren tot stand. De enige beslissingen die in het kader van de conflictenregeling genomen werden, zijn derhalve die van de Wetgevende Kamers na verzending door het Hof van Cassatie met toepassing van de wet van 1971 en die van het Hof van Cassatie op grond van de bepalingen van artikel 28 van de wet van 1980.

Naast de beperkte inwerkingtreding van de procedurewetten staat hun voorlopig karakter. De conflictenregeling zal overgedragen worden aan het Arbitragehof⁶. Het desbetreffende ontwerp van wet bepaalt dat de zaken betreffende de «bevoegdheidsconflicten» die bij de inwerkingtreding

² Artikel 59bis, § 4, Grondwet.

³ Artikel 59bis, § 2, 2°, Grondwet.

⁴ *Parl. Hand., Senaat*, 22 juni 1971, p. 2032, verklaring van de minister van Communautaire Betrekkingen.

⁵ Gewone wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*B.S.*, 15 augustus 1980, p. 9455 e.v.).

⁶ Wijzigingen aan de Grondwet van 29 juli 1980 (*B.S.*, 30 juli 1980, tweede uitgave).

van de wet aanhangig zijn bij de Wetgevende Kamers of bij de afdeling «bevoegdheidsconflicten» van de Raad van State, naar het Arbitragehof verwezen worden⁷.

Uit het schema van de rechtspleging blijkt overduidelijk dat de wetgever zich het recht heeft voorbehouden in laatste instantie te beslissen. De conflictenregeling houdt immers een specifieke toetsing in van de wet of van het decreet aan de Grondwet. Hoewel die toetsing geen authentieke uitlegging is in de zin van artikel 28 van de Grondwet, heeft de wetgever het ultieme controlerecht niet willen afstaan. Dit zal wel het geval zijn na de inwerkingtreding van de wet houdende de inrichting van het Arbitragehof. Het ontwerp bepaalt in artikel 3, § 1: «De in toepassing van artikel 1 gewezen nietigverklaringsarresten (beroepen ingesteld door de executieven) hebben een absoluut gezag van gewijsde vanaf hun bekendmaking in het Belgisch Staatsblad»; en in artikel 6: «Het rechtscollège ... moeten voor de oplossing van het geschil ... zich voegen naar het arrest van het Arbitragehof.»

c) De rechtspraak

De procedure betreffende de conflictenregeling werd voor het eerst op grond van arbeidsrechtelijke geschillen toegepast om reden dat de oplossing van het conflict wet-decreet in deze aangelegenheid een rechtstreekse financiële weerslag had.

Het taaldecreet van de Vlaamse gemeenschapsraad verplicht de werkgever de stukken bestemd voor zijn personeel in het Nederlands te stellen wanneer hij een exploitatiezetel in het Nederlands taalgebied heeft of er personeel tewerkstelt, op straffe van nietigheid van de stukken. Deze nietigheid kan alleen opgeheven worden vanaf de dag van de indiening van de vervangen stukken, in het Nederlands gesteld, bij de griffie van de arbeidsrechtbank⁸. Die dag ligt natuurlijk buiten de termijn van drie dagen, zodat het ontslag om dringende redenen, opgesteld in een andere taal dan het Nederlands, niet tijdig kan worden ontheven van zijn nietigheid. De werkgever moet dus een opzeggingsvergoeding betalen bij gebrek aan een tijdig ontslag.

Het koninklijk besluit houdende coördinatie van de wetten op het taalgebruik bepaalt dat de werkgever de wettelijk voorgeschreven akten en bescheiden bestemd voor zijn personeel in de taal van het gebied waar zijn exploitatiezetel of onderscheiden exploitatiezetels gevestigd zijn, moet stellen. In Brussel-Hoofdstad stellen de bedrijven die bescheiden in het Nederlands op wanneer zij bestemd zijn voor het Nederlandssprekend personeel en in het Frans voor het Franssprekend. Indien de documenten in een verkeerde taal gesteld zijn, kunnen zij vervangen worden door in de voorgeschreven taal gestelde stukken. Die vervanging heeft uit-

werking op de datum van het te vervangen stuk⁹. Het ontslag om dringende redenen dat nietig is wegens het gebruik van een andere taal dan het Nederlands, wordt dus van zijn nietigheid ontheven de dag van zijn datering en blijft geldig.

De confrontatie tussen deze bepalingen heeft in het kader van de conflictenregeling tot een uiteenlopende rechtspraak geleid.

1. De prejudiciële beslissing van 1 april 1981 van de Senaat

De omstandigheid die tot de beslissing leidde betrof een handelsreiziger die in Vlaanderen maar ook deels in Wallonië tewerkgesteld was door een in Wallonië gevestigde werkgever die hem ontsloeg met een in het Frans gestelde ontslagbrief.

De Senaat overwoog dat :

«1. in zoverre het decreet van 19 juli 1973 het criterium 'tewerkgesteld zijn in het Nederlands taalgebied' heeft ingevoerd, het artikel 52, § 1, van de wet op het gebruik der talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966, heeft gewijzigd en aangevuld ;

«2. evenwel het decreet van 19 juli 1973 moet begrepen worden in het kader van artikel 59bis van de Grondwet, krachtens hetwelk voornoemd decreet werd aangenomen. Paragraaf 4 van voornoemd artikel 59bis beperkt de territoriale bevoegdheid van de Cultuurraden tot hun respectief taalgebied, met de beperkingen gesteld in voormelde paragraaf ;

«3. wanneer derhalve voornoemd decreet als criterium hanteert, het 'tewerkgesteld zijn in het Nederlands taalgebied', dit niet uitgebreid kan worden tot het 'tewerkgesteld zijn in het Nederlands én Frans taalgebied' ;

«4. in onderhavig geval de werknemer tewerkgesteld was in het Nederlands en het Frans taalgebied en de exploitatiezetel van de werkgever gevestigd was in het Frans taalgebied»,

en besliste dat het taaldecreet geen toepassing kon vinden in het te beslechten geval¹⁰.

Het Hof van Cassatie had het geschil overgezonden aan de Wetgevende Kamers op grond van de oorspronkelijke procedure nadat het beslist had :

— dat het taaldecreet letterlijk moet worden toegepast daar aan het vereiste van territoriale gelding voldaan is wanneer de toepassing van de taalregeling betreffende de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel bepaald wordt door de tewerkstelling van dit personeel in het Nederlands taalgebied. De bepaling van artikel 1 van het decreet maakt immers geen onderscheid naargelang het personeel van de werkgevers die geen exploitatiezetel in het Nederlands taalgebied hebben, al dan niet uitsluitend in dit taalgebied tewerkgesteld is, zodat de ontslagbrief in het Nederlands diende te worden gesteld ;

— dat echter artikel 52 van het koninklijk besluit houdende coördinatie van de wetten op het taalgebruik, dat

⁷ Artikel 57 van het ontwerp van wet houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof (*Parl. Besch., Senaat*, 1980-81, nr. 704, zitting 9 juli 1981, p. 30).

⁸ Artikelen 1, 2, 5 en 10 van het decreet van 19 juli 1973 van de Vlaamse gemeenschapsraad tot regeling van het gebruik van de talen voor de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en de werknemers, alsmede van de door de wet en de verordeningen voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen (*B.S.*, 6 september 1973).

⁹ Artikelen 52 en 59 van het koninklijk besluit van 18 juli 1966 houdende coördinatie van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken (*B.S.*, 2 augustus 1966).

¹⁰ *R.W.*, 1981-82, 103-104.

bepaalt dat dezelfde ontslagbrief moet worden gesteld in de taal van het gebied waar de exploitatiezetel is gevestigd, dus in het Frans, ook toepasselijk is zodat er conflict is tussen wet en decreet¹¹.

Het arrest van het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, van 19 september 1978¹² had geoordeeld dat het taaldecreet slechts van toepassing is «ten aanzien van de handelingen die in het Nederlandse taalgebied moeten worden gesteld of alleszins onafscheidbaar aan de plaats van de tewerkstelling gebonden zijn». Die territoriale gelding gaat niet op voor een «ontslagbrief die wordt opgesteld door een werkgever wiens exploitatiezetel buiten het Nederlandse taalgebied gevestigd is, terwijl de activiteit van de werknemer over verschillende taalgebieden verspreid is». Op grond van deze redenering besliste het hof dat het koninklijk besluit houdende coördinatie van de wetten op het taalgebruik van toepassing was en niet het taaldecreet, zodat de werkgever terecht de ontslagbrief in het Frans had gesteld.

2. Het arrest van het Hof van Cassatie van 30 maart 1981¹³.

Twee dagen vóór de prejudiciële beslissing van de Senaat heeft het Hof, nu bevoegd op grond van de wet van 9 augustus 1980 om zelf over het prejudicieel geschil te beslissen, het navolgend arrest gewezen.

Het feitenrelaas betreffende de conflictenregeling is het volgende; een werkgever, wiens exploitatiezetel te Brussel-Hoofdstad gevestigd is, stelde het arbeidscontract en de daarop volgende stukken in het Frans voor een handelsreiziger waarvan de activiteit voor het grootste deel in Vlaanderen ligt.

Het Hof van Cassatie bevestigt dat het taaldecreet letterlijk moet worden toegepast. Uitspraak doende over het prejudicieel geschil voortvloeiend uit de strijdigheid tussen de artikelen 52 en 59 van het koninklijk besluit houdende coördinatie van de wetten op het taalgebruik en de artikelen 1, 2, 5 en 10 van het taaldecreet en meer bepaald uit het verschil tussen de data van uitwerking van de vervangende stukken gesteld in de vereiste taal, overweegt het Hof: «dat, luidens artikel 3bis van de Grondwet, België vier taalgebieden omvat; dat het Nederlandse, het Franse en het Duitse taalgebied uiteraard eentalig zijn, terwijl Brussel-Hoofdstad, volgens de bewoordingen van het genoemde grondwetsartikel, een 'tweetalig gebied' is;

«dat in bestuurszaken deze tweetaligheid inhoudt dat de in Brussel-Hoofdstad gevestigde plaatselijke diensten in beginsel hun taalgebruik afstemmen op de streektaal, wanneer de zaak in het Nederlandse of het Franse taalgebied gelocaliseerd of localiseerbaar is of er haar oorsprong vindt; dat deze strekking van de bestuurlijke taalregeling onder meer tot uitdrukking komt in artikel 17 van de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken;

«dat dezelfde gedachtengang ten grondslag ligt aan artikel 52 van de genoemde wetten, dat het taalgebruik in het bedrijfsleven regelt; dat luidens § 1, tweede lid, van dit artikel, de private nijverheids-, handels- of financiebedrijven in Brussel-Hoofdstad de in het eerste lid bedoelde bescheiden in het Nederlands stellen, wanneer zij bestemd zijn voor het Nederlandssprekend personeel, en in het Frans, wanneer zij bestemd zijn voor het Franssprekend personeel;

«dat het in de lijn ligt zowel van de grondwettelijke omschrijving van de taalgebieden als van de taalwetgeving in bestuurszaken en voor het bedrijfsleven dat, wanneer een taalregeling voor Brussel-Hoofdstad en een voor een éentalig Nederlands of Frans taalgebied tegelijk toepasselijk zijn, de regeling voor het eentalige gebied de voorrang heeft op die voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad;

«dat in de onderhavige zaak derhalve toepassing dient te worden gemaakt van artikel 10 van het decreet en niet van artikel 59 van de gecoördineerde wetten.»

Het Arbeidshof te Antwerpen had in arresten, gewezen op 13 maart en 23 oktober 1978¹⁴, beslist dat het taaldecreet niet diende te worden nageleefd op grond van een motivering die analoog was aan het arrest van de afdeling Hasselt van het hof van 19 september 1978.

3. Het arrest van het Arbeidshof te Antwerpen van 3 november 1980¹⁵

Voor het hof concludeerde de werkgever dat zijn personeelslid als handelsvertegenwoordiger de streek van Antwerpen prospecteerde doch er niet zijn permanente en hoofdzakelijke tewerkstelling had. Deze tewerkstelling zou gelocaliseerd zijn in Brussel, alwaar de exploitatiezetel van het bedrijf gelegen is. Betreffende dit feitenrelaas dient onmiddellijk te worden opgemerkt dat de werkgever niet aanvoerde dat het personeelslid Nederlands- of Franssprekend was.

Het arbeidshof herleidde de tegenstrijdigheid tussen de bestuurstaalwet en het decreet tot het conflict van wetten in de tijd dat ontstaat wanneer een wet onverenigbaar is met een vroegere die niet opgeheven werd (supra, a), soorten van conflicten, derde hypothese, 2 in fine) met de overweging: «dat, zoals een latere wet uitdrukkelijk of stilzwijgend, geheel of gedeeltelijk, een vroegere wet kan wijzigen, ook het taaldecreet, binnen de perken gesteld door artikel 59bis van de Grondwet, een vroeger bestaande wet kon wijzigen; dat voor het Nederlands taalgebied (artikel 3, § 1, koninklijk besluit 18 juli 1966) het artikel 52 van dit koninklijk besluit (bestuurstaalwet) alleszins impliciet opgeheven werd door het taaldecreet; dat ook door de werking van het taaldecreet in haar gevolgen buiten het Nederlandse taalgebied, waar zij verplichtingen oplegt aan niet-Vlaamse werkgevers in hun relaties met het personeel, voor zover zij dit personeel in het Nederlandse taalgebied tewerkstellen, waartoe, zoals hiervoor vermeld, de Cultuurraad bevoegd was vermits de werking niet extraterritoriaal is omdat er

¹¹ Cass., 11 juni 1979, *R.W.*, 1979-80, 299.

¹² Arbeidshof Antwerpen, 19 september 1978, A.R. 63/78, p.v.b.a. Etabl. J. Bartholome — Lovinfosse/Vandenplas G.

¹³ *R.W.*, 1981-82, 104.

¹⁴ Arbeidshof Antwerpen, 13 maart 1978, *R.W.*, 1977-78, 55, en 23 oktober 1978, *R.W.*, 1978-79, 1299, n.v. Aimo/Van Hoet.

¹⁵ Arbeidshof Antwerpen, 3 november 1980, A.R. 125/79, Kleber Benelux/Stijgers.

een duidelijk in het Nederlands taalgebied localiseerbaar voorwerp van de regeling is, de bestuursstaalwet gederoogd werd.» Het hof besliste dat de in het Frans gestelde ontslagbrief nietig was.

Het Hof van Cassatie verwierp de voorziening op grond van de overwegingen:

«dat de toepassing van artikel 52, § 1, tweede lid, van de bij koninklijk besluit van 18 juni 1966 gecoördineerde wetten op het gebruik der talen in bestuurszaken vereist dat vaststaat dat het personeelslid Nederlandssprekend of Franssprekend is;

«dat het middel, hoewel het op de toepassing van voormeld artikel steunt, niet aanvoert dat het arrest vaststelt welke taal verweerder spreekt en evenmin dat het arrest zulks moest vaststellen;

«dat artikel 59 van bedoelde gecoördineerde wetten de gevolgen bepaalt van het niet naleven van de voorschriften van artikel 52 van die wetten;

«dat derhalve het middel, luidens hetwelk er in deze zaak een conflict bestaat tussen enerzijds de artikelen 52, § 1, tweede lid, en 59 van voormelde gecoördineerde wetten en anderzijds het taaldecreet, niet kan worden aangenomen.»¹⁶

d) Besluit

De uitspraken betreffende de conflictenregeling hebben geleid tot drie uiteenlopende oplossingen in evenveel analoge geschillen. De rechtszekerheid kan hersteld worden door het Arbitragehof. Zoals reeds vermeld zal dit Hof onmiddellijk de nog hangende geschillen beslechten met arresten die een absoluut gezag van gewijsde zullen hebben vanaf hun bekendmaking in het Belgisch Staatsblad. Het Arbitragehof zal mogelijk nog in 1982 operationeel worden en statueren over de thans voor de Raad van State hangende geschillen zodat de heersende toestand van rechtsonzekerheid gerelativeerd mag worden.

De engheid van de taalreglementering contrasteert met de sereniteit van het Europees gemeenschapsrecht. Terwijl de ene het wapen van de nietigheid om het hardst hanteert, houdt de andere ons voor dat taalmoeilijkheden moeten worden opgelost in de optiek van de uitoefening van hun rechten door de rechtzoekenden zo nodig in een taal die voor hen gemakkelijker is dan de taal van het land van ontvangst¹⁷.

In het kader van het taalgebruik heeft het Hof van Justitie op merkwaardige wijze twee prejudiciële vragen van de Belgische rechtbanken beantwoord.

1) In de zaak Maris/R.W.P. had de Arbeidsrechtbank te Antwerpen te beslissen over de geldigheid van een in het Frans ingesteld beroep door een Belgische dame wier laatste woonplaats in België in de omgeving van Antwerpen gelegen was, die in Frankrijk woonde en zich beriep op een tewerkstelling achtereenvolgens in België, Duitsland en Frankrijk voor de toekenning van haar pensioen.

Overeenkomstig de verordening nr. 1408/71 van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van sociale-zekerheidsregelingen op loontrekkenden en hun gezinnen die zich binnen de gemeenschap verplaatsen¹⁸ werd de pensioenaanvraag doorgezonden aan de Rijksdienst voor Werknemerspensiões te Brussel, die een weigeringsbeslissing trof waartegen beroep. Bij vonnis van 21 april 1977 legde de Arbeidsrechtbank te Antwerpen aan het Hof van Justitie de volgende vragen voor:

1. Heeft de bepaling van artikel 84, lid 4, van verordening nr. 1408/71 van de Raad ten aanzien van alle personen die onder de personele werkingsfeer (artikel 2) van de verordening vallen, voorrang op de artikelen 2 en 40, eerste lid, van de wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken?

2. Meer bepaald: geldt de bepaling van artikel 84, lid 4, van verordening nr. 1408/71 ook voor verzoekschriften, ingediend bij een Belgische rechtbank, door een persoon van Belgische nationaliteit, die onder de personele werkingsfeer (artikel 2) van de verordening valt?

3. Is het eventueel ter zake relevant, voor de toepassing van artikel 84, lid 4, van verordening nr. 1408/71, of de betrokken persoon op het ogenblik van het indienen van het verzoekschrift bij de Belgische rechtbank, in België verblijft of in een andere Lid-Staat?

Het Hof verklaarde voor recht dat artikel 84, lid 4, van verordening nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 de autoriteiten, organen en rechterlijke instanties der Lid-Staten de verplichting oplegt om, niettegenstaande enige eventueel afwijkende of tegenstrijdige bepaling van hun nationale wetgeving, alle verzoekschriften of alle andere documenten betreffende de toepassing van deze verordening, en gesteld in een officiële taal van een andere Lid-Staat, te aanvaarden, zonder dat ten deze een onderscheid mag worden gemaakt naar de nationaliteit of de woonplaats van de betrokkenen¹⁹. Aldus werd de bepaling van artikel 862, 10°, van het Gerechtelijk Wetboek dat de rechtbank verplicht een niet in het Nederlands gestelde akte van rechtsingang ambtshalve nietig te verklaren, onderworpen aan de voorrang van het gemeenschapsrecht.

2) In de zaak Hoffmann, Elefanten Schuh/Jacqmain werd het Hof van Cassatie geconfronteerd met de draagwijdte van het artikel 17 van het Executieverdrag van 27 september 1968, dat bepaalt: «Indien bij een schriftelijke overeenkomst of bij een schriftelijk bevestigde mondelinge overeenkomst, partijen van wie er ten minste een woonplaats heeft in het gebied van een Verdragsluitende Staat, een gerecht of de gerechten van een Verdragsluitende Staat hebben aangewezen voor de kennisneming van geschillen welke naar aanleiding van een bepaalde rechtsbetrekking zijn ontstaan of zullen ontstaan, is dit gerecht of zijn de gerechten van die Staat bij uitsluiting bevoegd.»²⁰. Het Hof

¹⁸ *Publikatieblad E.E.G.*, nr. L 149 van 5 juli 1971, en verordening nr. 574/72 van 21 maart 1972, houdende de bepalingen ter uitvoering van verordening nr. 1408/71 (*Publikatieblad E.E.G.*, nr. L 74 van 27 maart 1972).

¹⁹ *R.W.*, 1977-78, 1342.

²⁰ Verdrag tussen de Staten-Leden van de Europese Economische Gemeenschap betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken,

¹⁶ Cass., 16 april 1982, nr. 3281.

¹⁷ Schriftelijke opmerkingen ingediend bij het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen door de Commissie in de zaak 55/77, Maris/R.W.P., arrest van 6 december 1977, *Jurisprudentie Hof van Justitie*, 1977-78, 2330.

stelde de prejudiciële vraag: «Is het strijdig met artikel 17 van het Verdrag te beslissen dat een overeenkomst tot aanwijzing van de bevoegde rechter nietig is, wanneer het geschrift waarin de overeenkomst is opgenomen, niet gesteld is in de taal die op straffe van nietigheid is voorgeschreven door de wetgeving van de Verdragsluitende Staat, en wanneer het gerecht van die Staat waarvoor de overeenkomst werd ingeroepen, krachtens die wetgeving ertoe gehouden is de nietigheid van het geschrift ambtshalve vast te stellen?»²¹. Het Hof van Justitie antwoordde dat «artikel 17 van het Executieverdrag aldus moet worden uitgelegd, dat de wetgeving van de Verdragsluitende Staat niet in de weg kan staan aan de geldigheid van een bevoegdheidsbeding op de enkele grond dat de gebezigde taal een andere is dan die welke door die wetgeving wordt voorgeschreven»²². Voornoemde beslissingen werden genomen nadat het Arbeidshof te Antwerpen op 15 juni 1979 in casu gewezen had dat het, ondanks de tussen partijen overeengekomen uitsluitende bevoegdheid van de rechtbank te Kleve (Duitsland), bevoegd is om van de betwisting kennis te nemen met toepassing van artikel 627, 9°, van het Gerechtelijk Wetboek, op grond dat de in het Duits opgestelde arbeidsovereenkomst nietig is en de erin vervatte clausule ongeldig, zodat artikel 17 van het Verdrag van 27 september 1968 niet toepasselijk kan zijn.

II. De opzeggingsvergoeding

De toepassing van de bepaling van artikel 82, § 3, van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten²³ is het onderwerp geworden van een confrontatie zowel op het juridisch als op het sociaal-economisch vlak. De vaststelling, door de rechter, van de in acht te nemen opzeggingstermijnen voor de bedienden wier jaarlijks loon 250.000 frank overschrijdt zonder dat de wet enige richtlijn geeft, behoudens de minimumtermijn bepaald in § 2 van artikel 82, had nochtans vanaf de oprichting van de arbeidsgerechten geleid tot een convergente rechtspraak. De rechtbanken vervingen de ontstentenis van enige wettelijke maatstaf door de toepassing van «formules» die het mogelijk maken, uitgaande van bepaalde basisgegevens, de omvang van de opzeggingsvergoeding op eensluidende wijze te berekenen.

Het Hof van Cassatie institutionaliseerde deze tendens door te beslissen dat de opzeggingstermijn en de eraan verbonden vergoeding moet worden bepaald rekening houdend met de mogelijkheden voor de werknemer, beoordeeld op het tijdstip van de afdanking, een passende en gelijkaardige betrekking te vinden gelet op zijn functie, leeftijd en anciënniteit²⁴.

De verplichting de mogelijkheid van de werkhervatting alsmede de daarbij horende factoren te beoordelen op het

ogenblik van de afdanking geeft aan de opzeggingsvergoeding een forfaitair karakter, aangezien de appreciatielementen posterieur aan de afdanking niet in aanmerking komen²⁵.

De eerste reactie op de algemene tendens kwam er op het juridisch vlak door een arrest van het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, van 23 juni 1981. Het hof overwoog:

«dat appellante haar eis van een vergoeding belopende 32 maanden loon motiveert met de slechte toestand van de arbeidsmarkt, de structuur van het Belgisch onderwijs waardoor zij met haar diploma geen toegang heeft tot het rijksonderwijs terwijl zij na het gebeurde ook weinig kans zal hebben om opnieuw een betrekking in het katholiek onderwijs te vinden, en de schadepost die voor haar ontstaat uit het feit dat zij geen recht heeft op werkloosheidsuitkeringen daar zij door haar vaste benoeming met het staatspersoneel gelijkgesteld was;

«dat het Hof van oordeel is dat de door partij N. aangevoerde redenen niet doorslaggevend zijn; dat de betrokkene, gezien haar scholing en ervaring, toegang heeft tot een belangrijke arbeidsmarkt buiten het onderwijs; dat het daarenboven een eenzijdige opvatting is, te zeggen dat de verbrekingsvergoeding de periode moet dekken die nodig is om een gelijkaardige dienstbetrekking te vinden; dat deze opvatting niet in de wet uitgedrukt wordt en tot overdreven gevolgen leidt aangezien ze de werkgever die een werknemer aanwerft die niet gemakkelijk in een zelfde functie te reclasseren zal zijn, meteen de last oplegt van een loonwaarborg na ontslag gedurende een tijdsspanne die buiten proportie met het contract kan staan;

«dat de wet geen rekening houdt met conjunctuur of reclassering doch alleen het aantal dienstjaren bij dezelfde werkgever kent, zodat de vergoeding zich als een soort anciënniteitspremie voordoet; dat de door appellante ingeroepen schalen overigens in wezen niet veel anders dan aandikingsformules van deze premie zijn;

«dat het wettelijk criterium aldus op een moreel element in de relatie tussen partijen wijst en met name de getrouwheid en de toewijding honoreert; dat de wet dit voor de lagere bedienden op forfaitaire wijze doet en voor de bedienden met een hogere positie in de mogelijkheid voorziet om de 'gouden handdruk' op grond van specifieke verdiensten te negotiëren of door de rechter te laten bepalen;

«dat in casu geen specifieke verdiensten worden aangetoond die de vordering van partij N. in de door haar gestelde omvang zouden rechtvaardigen; dat het aanbod van de V.Z.W.K., dat de wettelijke maat met een derde overtreft, met inachtneming van het geheel van de gegevens van de zaak als billijk voorkomt»²⁶.

In het voordeel van de algemene tendens dient vermeld te worden:

— dat de berekening van de opzeggingsvergoeding volgens vaste normen tot een ruime rechtszekerheid leidt;

van het protocol en van de gemeenschappelijke verklaring, ondertekend te Brussel op 27 september 1968, goedgekeurd door de wet van 13 januari 1971 (*B.S.*, 31 maart 1971, p. 4016).

²¹ Cass., 9 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 1737.

²² Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, zaak 150/80, *Elefanten Schuh/Jacqmain*, *T.S.R.*, 1981, 478.

²³ *B.S.*, 22 augustus 1978, err. 30 augustus 1978.

²⁴ Cass., 17 september 1975, *Pas.*, 1976, I, 76.

²⁵ Arbeidshof Antwerpen, 23 november 1981, *A.R.* 221/80, in zake *Ysebaert/n.v. Hermes*; Arbeidshof Antwerpen, 21 september 1981, *A.R.* 430/80, in zake *p.v.b.a. Buha/Van Goethem*; Arbeidshof Brussel, 3 maart 1982, *A.R.* 12628, *n.v. Christiaens/Gerin*.

²⁶ Arbeidshof Antwerpen, 23 juni 1981, *R.W.*, 1981-82, 1486.

— dat, naast de «formules», de factoren functie, leeftijd en anciënniteit door de rechter getoetst worden aan de feitelijkheden van ieder geschil zodat er geen sprake is van een volledig automatisme in de bepaling van de opzeggingsvergoeding;

— dat gedurende de opzeggingstermijn de bediende normaal presteert zodat de financiële weerslag tot het nulpunt te reduceren is.

Ten gunste van de afwijkende tendens mag worden aangevoerd:

a) op het juridisch vlak

— dat de moeilijkheid om een gelijkwaardig werk te vinden geen criterium is dat als zodanig in het artikel 82 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten terug te vinden is;

— dat de wettelijke bepaling alleen met betrekking tot de appreciatiefactor «verworven anciënniteit» de verplichting oplegt de opzeggingstermijnen te berekenen op het ogenblik dat de opzegging ingaat;

b) op het sociaal-economisch vlak

— dat de klassieke berekening van de opzeggingsvergoeding voor de hogere bedienden leidt tot zulke bedragen dat het financieel evenwicht van de onderneming in het gedrang kan komen. Als voorbeeld kan een vonnis vermeld worden dat het bedrag van 12.431.524 frank toekende, en een arrest dat voor een gedeelte van de eis 10.014.720 frank toekende²⁷;

— dat de ondernemingen staande voor het gevaar hoge opzeggingsvergoedingen te betalen terughoudend worden in hun aanwervingspolitiek ten opzichte van jonge kaderleden;

— dat de hogere lonen worden bedongen deels met het oog op het risico dat de arbeidsrelatie kan worden verbroken op grond van een verkeerd management;

— dat een in opzeggingstermijn werkende bediende niet doelmatig aan het algemeen beleid van een onderneming deelneemt en dus moet worden vrijgesteld van prestaties.

Het ligt voor de hand dat hoge opzeggingsvergoedingen een sociaal-economische weerslag hebben. In de openingsrede van 1 september 1977 werd voor dit Hof reeds betoogd dat de moderne economie de loonkosten van de bediende onderbrengt in de categorie vaste kosten terwijl de klassieke staatshuishoudkunde de loonlast steeds gekwalificeerd heeft als variabele kosten uitgaande van het principe van de mobiliteit van de arbeid. Een te grote betrekkingstabiliteit beogen zou een terughoudendheid kunnen veroorzaken van het risicodragende investeringskapitaal ten gevolge waarvan de aanwervingspolitiek zou teruglopen in arbeidsintensieve bedrijven²⁸.

Een tussenoplossing is denkbaar op basis van:

— een scherpere toetsing van de appreciatiefactoren aan de omstandigheden van ieder geschil;

— de inoverwegingneming dat het bedingen van hogere lonen in het management een deels anticipatieve vergoeding inhoudt voor de afdanking wegens verkeerd beheer. Uitgaande van deze beschouwing kan de invloedscoëfficiënt van de factor functie en loon in de berekening van de opzeggingsvergoeding verminderd worden.

Het ware natuurlijk gewenst dat, indien de opzeggingsvergoedingen te hoog lijken te zijn, de wetgever zou optreden. Een wettelijke bepaling zou de lonen als berekeningsfactor kunnen plafonneren op een analoge wijze als die ingevoerd door artikel 39 van de Arbeidsongevallenwet²⁹.

Het is voor de Belgische rechtspraak geen voordeel dat uit de arbeidsrechtelijke betrekkingen blijkt dat steeds meer gegrepen wordt naar de territoriale bevoegdheidsclausule om de uitsluitende bevoegdheid te verlenen aan de gerechten van een andere Verdragssluitende Staat met toepassing van het artikel 17 van het Executieverdrag³⁰.

III. De toepassing van artikel 126 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende de arbeidsvoorziening en de werkloosheid³¹.

Na het cassatiearrest dat beslist heeft dat de werknemer die zelf een einde aan de arbeidsovereenkomst maakt, niet werkloos is wegens omstandigheden onafhankelijk van zijn wil, tenzij zijn ontslag het gevolg is van omstandigheden welke van die aard zijn dat van hem redelijkerwijze niet kan worden gevergd de dienstbetrekking te laten voortduren, is in de rechtspraak van het arbeidshof een aarzeling ingetreden over de draagwijdte van artikel 126³².

In een arrest van 13 februari 1979 besliste het Hof dat volgens artikel 126, eerste lid, 1°, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 alleen recht heeft op werkloosheidsuitkering de werknemer die wegens omstandigheden onafhankelijk van zijn wil werkloos wordt. De werknemer die zelf een einde aan de overeenkomst maakt zonder geldige reden, is niet onvrijwillig werkloos.

De schorsing van vier tot dertien weken wegens werkverlating kan tegelijkertijd tegen dezelfde werkloze worden uitgesproken. Dat betekent geen inbreuk op de regel «non bis in idem», aangezien ze een verschillend voorwerp heeft. De schorsing is een bijkomende maatregel die alleen tot gevolg heeft dat de aanvrager, wanneer hij gedurende die periode opnieuw werkloos zou worden, maar ditmaal on-

²⁷ Arbeidsrechtbank Mechelen, 16 oktober 1979, tenietgedaan door arrest van het Arbeidshof Antwerpen van 26 oktober 1981, A.R. 763/79, op grond dat de werkgever terecht de feiten als dringende reden tot onmiddellijk ontslag heeft ingeroepen; en Arbeidshof Antwerpen, 22 februari 1980, A.R. 653/78, in zake De Cadet/n.v. General Biscuit Company.

²⁸ «De opleidingsproblematiek van de werknemers», R.W., 1977-78, 961.

²⁹ Wet van 10 april 1971 op de arbeidsongevallen (B.S., 24 april 1971).

³⁰ Verdrag tussen de Staten-Leden van de Europese Economische Gemeenschap betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, van het protocol en van de gemeenschappelijke verklaring, ondertekend te Brussel op 27 september 1968, goedgekeurd door de wet van 13 januari 1971 (B.S., 31 maart 1971, p. 4016), en Arbeidsrechtbank Hasselt, 21 juni 1982, A.R. 81/2792, in zake Moureau/Gebr. Kunemeyer en Hornitex Werke.

³¹ Koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende de arbeidsvoorziening en de werkloosheid (B.S., 18 januari 1964).

³² Cass., 26 april 1977, J.T.T., 1978, 192.

vrijwillig, tijdens het nog te lopen gedeelte van die periode geen uitkeringen kan genieten³³.

Daarentegen overwoog het hof in een arrest van 28 januari 1982: «dat artikel 126 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 de basisprincipes van de toekenningsvoorwaarden bevat en in de administratieve praktijk van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening steeds werd toegepast op ongeoorloofde cumulatie van werkloosheidsuitkeringen met loon of als loon aangemerkte vergoedingen, wat trouwens uitvoerig werd uitgestippeld;

«dat het door eigen fout of toedoen werkloos worden of werkloos blijven beteugeld wordt met beperkingen of uitsluitingen van beperkte duur door de artikelen 134 en 135 van het koninklijk besluit van 20 december 1963, zoals ter zake is geschied;

«dat, indien bij werkweigering, werkverlating of ontslag, de toepassing van artikel 126 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 een onvoorwaardelijke en onbeperkte uitsluiting van het recht op de werkloosheidsuitkeringen tot gevolg zou hebben, waaraan de werkloze slechts een einde kon maken door de nodige wachttijd zoals bepaald in de artikelen 118 en volgende te vervullen, er duidelijk voorbijgegaan zou worden aan de wettelijke draagwijdte van de bepaling van artikel 7 van de besluitwet;

«dat, vermits ter zake geïntimeerde in toepassing van artikel 126, wegens werkweigering, voor onbepaalde duur uitgesloten werd van het genot van de werkloosheidsuitkeringen, dergelijke toepassing van die rechtsregel strijdig is met de besluitwet, zodat tot de niet-toepassing ervan moet besloten worden;

«dat, tenslotte kan gesteld worden dat het artikel 126 niet strijdig is met de besluitwet, wanneer het juist wordt geïnterpreteerd en toegepast;

«dat echter artikel 126 toepassen in de zin van onbeperkte uitsluiting wel strijdig is met de besluitwet.»³⁴.

De dualiteit heersend over de al dan niet gelijktijdige toepassing van de artikelen 126 en 134 van het koninklijk besluit heeft thans principieel een einde genomen door het arrest van 17 mei 1982. Dit blijkt uit de navolgende overwegingen:

«dat artikel 126 de basisprincipes van de toekenningsvoorwaarden bevat, dus een eigen toepassingsgebied heeft en in de administratieve praktijk van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening steeds toepassing vond op ongeoorloofde cumulatie van werkloosheidsuitkeringen met loon of als loon aangemerkte vergoedingen, wat trouwens in dit artikel uitvoerig werd uitgestippeld;

«dat weliswaar in het cassatiearrest van 26 september 1977 (*J.T.T.*, 1978, 192) aanvaard werd dat iemand die een passende betrekking zonder wettige reden verlaat niet alleen in het toepassingsgebied van artikel 134 valt, doch ook wegens dit feit kan geacht worden vrijwillig werkloos te zijn en dus in toepassing van artikel 126 kan worden uitgesloten van het recht op werkloosheidsuitkeringen;

«dat in vermeld arrest niet werd gesteld dat de aanspraak op uitkeringen slechts opnieuw kon verworven worden door een werkhervatting;

«dat, vermits geïntimeerde wegens werkverlating, in toepassing van artikel 126, tot haar werkhervatting werd uitgesloten van het genot van de uitkeringen, de draagwijdte van vermeld artikel in casu te ruim werd genomen;

«dat inderdaad in een flagrant geval van vrijwillige werkloosheid en bewezen werkonwilligheid de aanvraag tot uitkeringen zonder meer kan worden afgewezen op basis van artikel 126;

«Overwegende dat echter de mogelijkheid moet worden gelaten om in toepassing van de artikelen 134 en 135 een beperkte sanctie toe te passen waar de werkverlating als een incident in het professioneel leven kan worden beschouwd en de werkloosheid om begrijpelijke, zij het niet wettelijk aanvaarde redenen, is ingetreden.»³⁵.

De evolutie van de rechtspraak van het arbeidshof in deze aangelegenheid toont aan hoe belangrijk de documentatiedienst en de periodieke werkvergaderingen van de magistraten zijn. Zij liggen ten grondslag aan een herstel van de rechtszekerheid dienaangaande in het rechtsgebied.

DE RECHTSBEDELING IN HET RECHTSGEBIED

Hoewel de plicht, mij persoonlijk opgelegd, aan te geven hoe binnen het rechtsgebied recht gesproken is, door artikel 351 van het Gerechtelijk Wetboek beperkt wordt tot de algemene en openbare vergadering van het hof van beroep, acht ik het nodig een overzicht te geven van het verloop van de rechtsbedeling in het ressort van het arbeidshof.

I. Wat de burgerlijke zaken betreft

A. Ter griffie van het arbeidshof werden tijdens het kalenderjaar 1981 1.642 inleidingen geboekt, hetgeen een lichte stijging betekent ten opzichte van het jaar 1980. In de afdeling Antwerpen verhoogde het aantal inschrijvingen op de algemene rol met 123 zaken en in de afdeling Hasselt daalde het aantal met 93 zaken. De stijging in de afdeling Antwerpen is vooral merkbaar in de sectoren arbeidsovereenkomsten, arbeidsongevallen, beroepsziekten en pensioenen. De tendens verliep averechts in de afdeling Hasselt.

In het kalenderjaar 1981 werden 1.187 eindarresten uitgesproken waarvan 689 in de afdeling Antwerpen en 498 in de afdeling Hasselt. Het aantal tussenarresten bedroeg 193. Deze cijfers, vergeleken met de geboekte inleidingen, wijzen op het plichtsbefes van de magistraten die geen inspanning ontzien om achterstal te voorkomen.

B. Ter griffie van de arbeidsrechtbanken is een stabilisatie waar te nemen in het aantal inleidingen en uitspraken. Het totaal van de nieuwe zaken ingeschreven op de algemene rol bedroeg voor de arrondissementen Antwerpen 11.044, Hasselt 4.285, Mechelen 2.247, Tongeren 3.461 en Turnhout 2.701. In dezelfde arrondissementen werden respectievelijk 9.355, 4.233, 1.937, 3.461 en 2.669 vonnissen uitgesproken.

³³ Arbeidshof Antwerpen, 13 februari 1979, *R.W.*, 1978-79, 2177.

³⁴ Arbeidshof Antwerpen, 28 januari 1982, *A.R.* 418/77, in zake *R.V.A./Colson*

³⁵ Arbeidshof Antwerpen, 17 mei 1982, *A.R.* 448/81, in zake *R.V.A./Hendrickx*.

II. De strafzaken

A. Wat het hof van beroep betreft: in het kalenderjaar 1981 bedroeg het aantal strafdossiers van het auditoraat-generaal 154 waarvan er 99 aanhangig werden gemaakt. Het hof van beroep sprak 87 eindarresten uit.

In het kader van de strafbepalingen vervat in de verordeningen van de Europese Economische Gemeenschap werden aan het auditoraat-generaal 413 verzoeken gericht voor behandeling van inbreuken gepleegd in de Lid-Statens.

Het aantal uittreksels van vonnissen dat voor het nazien aan het auditoraat-generaal werd overgezonden door de arbeidsauditoraten, bedroeg 570.

B. Wat correctionele en politierechtbanken betreft; in de onderstaande tabel wordt de activiteit van de arbeidsau-

ditoraten weergegeven. Het aantal strafdossiers per arrondissement bedroeg:

- Antwerpen: 3.006
- Hasselt: 1.115
- Mechelen: 647
- Tongeren: 840
- Turnhout: 1.529

Betreffende de strafzaken dringt zich een bemerking op. In te vele gevallen treden de bevoegde ambtenaren op hetzij op klacht van de werknemers, hetzij op grond van anonieme brieven. Van een rationale en systematische opsporing van de inbreuken op het sociaal strafrecht is er haast geen sprake. Het ware gewenst dat de Ministeries van Sociale Voorzorg en van Tewerkstelling en Arbeid zouden overgaan tot een grondige herorganisatie van de opsporingsmethodes.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 26 NOVEMBER 1982

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: de h. Soetaert

Advocaat-generaal: de h. Declercq

Burgerlijke rechtspleging — Territoriale bevoegdheid — Beslag onder derden.

De vorderingen inzake het bewarend beslag onder derden worden uitsluitend gebracht voor de rechter van de plaats waar het exploit aan de derde-beslagene wordt betekend of de kennisgeving wordt ontvangen.

Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Gent in de zaak: D. t/F.

Gelet op de bestreden beschikking, op 7 juni 1982 door de Arrondissementsrechtbank te Gent gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van artikel 633 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat de beschikking oordeelt dat ter zake van het litigieuze derdenbeslag de beslagrechter van het arrondissement Brussel bevoegd is, op grond dat de woonplaats van de beslagene in dat arrondissement is gevestigd,

terwijl, volgens het genoemde wetswartikel, de vorderingen inzake bewarende beslagen uitsluitend gebracht worden voor de rechter van de plaats van het beslag, tenzij de wet anders bepaalt; de plaats van het beslag in een procedure van bewarend beslag onder derden de woonplaats of de bedrijfszetel is van de derde-beslagene, zodat, nu de derde-beslagene ter zake gevestigd is te Gent, alleen de beslagrechter te Gent bevoegd is om van het geschil kennis te nemen;

Overwegende dat, luidens artikel 633 van het Gerechtelijk Wetboek, de vorderingen inzake bewarende beslagen

en middelen tot tenuitvoerlegging uitsluitend gebracht worden voor de rechter van de plaats van het beslag, tenzij de wet anders bepaalt;

Overwegende dat uit de wetsbepalingen betreffende het bewarend derdenbeslag, inzonderheid de artikelen 1449, 1450, 1451 en 1457 van hetzelfde wetboek blijkt dat het derdenbeslag gelegd wordt door betekening van het beslag-exploit of door kennisgeving van de beschikking die het beslag toelaat aan de derde-beslagene en dat het daarna aangezegd wordt aan de beslagene;

Dat de plaats van het beslag derhalve de plaats is waar het exploit aan de derde-beslagene wordt betekend of de kennisgeving wordt ontvangen; dat geen enkele wet anders bepaalt;

Dat het middel gegrond is;

(...)

NOOT—Zie Laenens, J., «Kroniek van het gerechtelijk recht», *R.W.*, 1982-83, 1436, nr. 33.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 11 JANUARI 1983

Voorzitter: de h. Châtel

Raadsheer-rapporteur: de h. Caenepeel

Advocaat-generaal: mevr. Liekendaal

Advocaat: mr. De Gryse

Bescherming van de maatschappij — Arrest van de K.I. stelt vast dat de verdachte de feiten heeft gepleegd en dat hij zich bevindt in een van de staten bedoeld in art. 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij, doch dat hij geen gevaar voor zichzelf of voor de maatschappij is — Arrest beslist dat er geen reden tot internering is — 1. Aard van de beslissing — Eindbeslissing op de strafvordering — Cassatieberoep van de burgerlijke partij — 2. Burgerlijke

partij — Uitspraak van de K.I. over de civielrechtelijke vordering.

1. Wanneer de kamer van inbeschuldigingstelling, na te hebben vastgesteld dat de verdachte de hem ten laste gelegde feiten heeft gepleegd, dat hij zich op het ogenblik van die feiten bevond in een van de staten bedoeld in art. 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij en dat hij zich thans nog in zodanige staat bevindt, beslist dat er geen redenen zijn om hem te interneren omdat hij thans geen gevaar is voor zichzelf of voor de maatschappij, is die beslissing geen beschikking van buitenvervolginstelling, maar een eindbeslissing die van dezelfde aard is als de beslissingen van de vonnisgerichten.

Tegen die beslissing staat voor de burgerlijke partij die niet in kosten van de strafvordering is veroordeeld, geen cassatieberoep open.

2. De kamer van inbeschuldigingstelling die zodanige beslissing op de strafvordering geeft, is verplicht uitspraak te doen op de regelmatig bij haar aangebrachte civielrechtelijke vordering.

N.V. C. e.a. t/ Van M.

Conclusie van de advocaat-generaal Liekendaal

1. Verweerder werd vervolgd onder meer uit hoofde van valsheid in geschriften, gebruik van valse stukken, misbruik van vertrouwen en oplichting voor een totaal bedrag van ongeveer 46 miljoen frank.

Tijdens het onderzoek heeft hij alle feiten bekend. Hij beweerde dat hij op het ogenblik daarvan in een ernstige staat van geestesstoornis verkeerde en dat hij nog steeds in dezelfde staat was.

De raadkamer van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Dendermonde verwierp dat verweer en verwees de verdachte — thans verweerder — naar de correctionele rechtbank. Het bestreden arrest van het Hof van Beroep te Gent, kamer van inbeschuldigingstelling, doet uitspraak op het hoger beroep van verweerder.

2. Het arrest stelt vast dat verweerder alle hem ten laste gelegde feiten gepleegd heeft, dat hij zich op het ogenblik van die feiten en ook thans nog in een van de bij artikel 1 van de wet van 9 april 1930, als vervangen door de wet van 1 juli 1964, bedoelde staten bevond en bevindt, namelijk in een ernstige staat van geestesstoornis die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden, zodat er geen grond is tot verdere vervolging; het arrest zegt voorts dat er nochtans geen redenen zijn om de internering te gelasten daar verweerder thans geen gevaar is voor zichzelf of voor de maatschappij. Het arrest laat de kosten van beide instanties ten laste van de Staat.

3. Op civielrechtelijk gebied verklaart de kamer van inbeschuldigingstelling zich onbevoegd om kennis te nemen van de vorderingen van de burgerlijke partijen en zegt dat deze zelf de kosten van hun stelling dienen te dragen.

De burgerlijke partijen hebben een voorziening in cassatie ingesteld en voeren twee middelen aan.

De voorziening is niet beperkt en bijgevolg rijst de vraag van de ontvankelijkheid ervan in zoverre zij tegen de beslissing op de strafvordering gericht is.

4. De regel is dat de burgerlijke partij die niet in kosten van de strafvordering is veroordeeld, geen hoedanigheid

heeft om zich tegen een dergelijke beslissing te voorzien. Wij hebben op dit punt een vaststaande rechtspraak¹, maar onlangs heeft het Hof een belangrijke afwijking van die regel aangenomen, door te beslissen dat de voorziening van de burgerlijke partij ontvankelijk is wanneer de bestreden beslissing, die op de strafvordering is uitgesproken, een arrest van buitenvervolginstelling is.

5. Gaat het ten deze om een buitenvervolginstelling?

Men zou kunnen aarzelen. Het beschikkende gedeelte van het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling te Gent bevat inderdaad de woorden «zodat er geen aanleiding is tot verdere vervolging». De burgerlijke partijen — thans de eiseressen — hebben deze uitdrukking in de zin van een buitenvervolginstelling begrepen, wat blijkt uit het eerste onderdeel van hun eerste middel, waarin zij schending van de artikelen 7, 8 en 11 van de wet tot bescherming van de maatschappij aanvoeren, precies op grond dat bedoelde wettelijke bepalingen niet in de mogelijkheid van buitenvervolginstelling voorzien.

De woorden «zodat er geen aanleiding is tot verdere vervolging» zijn buiten kijf dubbelzinnig. Derhalve is het onontbeerlijk het dispositief in zijn geheel te analyseren om, in het licht van de context, de juiste betekenis te bepalen van woorden die, letterlijk genomen, als buitenvervolginstelling kunnen gelden.

6. Uit de processtukken blijkt dat verweerder reeds voor de raadkamer verzocht had geïnterneerd te worden in plaats van naar de correctionele rechtbank te worden verwezen.

Het verzoek was regelmatig. Artikel 7, eerste lid, van de wet tot bescherming van de maatschappij bepaalt immers dat de onderzoeksgerechten bevoegd zijn om, onder de bij dit artikel bepaalde voorwaarden, de internering van de verdachte te gelasten. Ingeval de internering wordt bevolen, beslissen de onderzoeksgerechten, overeenkomstig artikel 11 van dezelfde wet, over de burgerlijke rechtsovereenkomsten en tegelijk over de publieke vordering.

Bedoeld artikel 11 stemt met artikel 4 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering overeen, dat luidt dat de burgerlijke rechtsovereenkomst terzelfder tijd en voor dezelfde rechters kan worden vervolgd als de strafvordering.

7. Daaruit volgt dat het onderzoeksgerecht, wanneer de internering niet wordt bevolen, in de regel onbevoegd is om over de civielrechtelijke vordering uitspraak te doen. Het gewone gevolg van een beslissing die de internering niet gelast is inderdaad dat de verdachte naar de correctionele rechtbank wordt verwezen opdat deze rechtbank, overeenkomstig artikel 4 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, terzelfder tijd uitspraak doet, én over de strafvordering én over de civielrechtelijke vorderingen.

Dat is precies wat de raadkamer ten deze had gedaan.

8. De beschikking van de raadkamer van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Dendermonde bevat twee afzonderlijke beslissingen: 1° de raadkamer, als vonnisgerecht dat over de strafvordering uitspraak doet, zegt dat er geen aanleiding is om de internering van de verdachte te gelasten; 2° daarna en dientengevolge beslist de raadkamer als on-

¹ Raadpl., onder meer Cass., 21 oktober 1980, *Arr. Cass.*, 1980-81, 195.

derzoeksgerecht en, in deze laatste hoedanigheid, regelt zij de procedure en verwijst zij de verdachte naar de correctionele rechtbank.

Terwijl deze laatste beslissing weliswaar op zichzelf niet vatbaar was voor hoger beroep, kon de eerste beslissing integendeel het voorwerp maken van een hoger beroep voor de kamer van inbeschuldigingstelling, ofwel door het openbaar ministerie ofwel door de verdachte. Artikel 8, eerste lid, van de wet tot bescherming van de maatschappij bepaalt uitdrukkelijk dat het openbaar ministerie en de verdachte of zijn advocaat voor de kamer van inbeschuldigingstelling hoger beroep kunnen instellen tegen de beschikkingen van de raadkamer, waarbij de internering wordt gelast of geweigerd.

9. Verweerder heeft ten deze hoger beroep aangetekend.

Na een bijkomend psychiatrisch onderzoek te hebben bevolen, heeft de kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Gent geoordeeld dat de verdachte zich in een van de bij artikel 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij bedoelde staten bevond en heeft zij uitspraak gedaan zoals ik reeds heb gezegd.

Evenals de beschikking van de raadkamer zegt het arrest dat er geen aanleiding is om de internering van de verdachte te gelasten, maar er is een heel groot verschil tussen de draagwijdte van de beschikking en de draagwijdte van het arrest. Terwijl de raadkamer de internering weigert omdat de geestestoestand van de verdachte de toepassing van de wet tot bescherming van de maatschappij niet verantwoordt, beslist integendeel de kamer van inbeschuldigingstelling dat de verdachte in het toepassingsgebied van het sociaal verweer valt maar dat hij geen gevaar oplevert voor zichzelf noch voor de maatschappij en dat er dan ook geen grond tot internering is.

10. Kennelijk maakt de beslissing van de raadkamer geen buitenvervolginstelling uit en ik vind er het bewijs van in het feit dat de beschikking, die weliswaar de internering weigert, de verdachte naar de correctionele rechtbank verwijst en dit tot verdere vervolging. Dat is juist het tegenovergestelde van een buitenvervolginstelling.

Dat de vraag van een eventuele buitenvervolginstelling kan rijzen, wat het arrest betreft, komt doordat de kamer van inbeschuldigingstelling de beslissing van de raadkamer, die de verdachte naar de correctionele rechtbank verwijst, niet bevestigt maar integendeel beslist dat er geen grond tot verdere vervolging is. De vervolging is dus geëindigd; aan de strafvordering wordt een einde gemaakt.

11. Wellicht zou men kunnen opwerpen dat, ook wanneer een kamer van inbeschuldigingstelling de internering van de verdachte gelast, de vervolging geëindigd is en men zou zich dan ook kunnen afvragen of een dergelijke beslissing, wanneer zij door een onderzoeksgerecht is uitgesproken, geen buitenvervolginstelling uitmaakt.

Reeds in 1933 werd de vraag aan het Hof gesteld en het Hof heeft negatief geantwoord. In twee arresten van 30 januari en 10 april 1933², heeft het Hof geoordeeld — ik haal de tekst, die niet werd vertaald, in het Frans aan — : «Qu'en confiant aux juridictions d'instruction la charge d'ordonner l'internement, dans les cas prévus par l'article 7, de condamner l'inculpé ou l'accusé aux frais et éventuellement aux restitutions et à la confiscation spéciale, la loi

de défense sociale n'a pas effacé le caractère qui s'attache légalement à de telles décisions; que celles-ci n'ont pas la portée de la déclaration qu'il n'y a pas lieu à poursuivre au sens de l'article 128 du Code d'instruction criminelle; que la loi a substitué aux peines une mesure de défense sociale, de nature différente d'après le législateur et dénommée internement; qu'en l'ordonnant les juridictions compétentes statuent définitivement sur l'action publique, qu'elles restreignent la liberté individuelle de l'inculpé; qu'elles jugent des contestations ayant pour objet des droits civils; qu'elles rendent un jugement au sens de l'article 97 de la Constitution».

12. Wanneer de kamer van inbeschuldigingstelling ten deze zegt dat er geen aanleiding is om de internering te gelasten, beperkt zij weliswaar de vrijheid van de verdachte niet, maar zij spreekt een eindbeslissing over de strafvordering uit, zij doet uitspraak over een geschil dat burgerlijke rechten als voorwerp heeft, zij velt een vonnis, in de zin van artikel 97 van de Grondwet, en is zich daarvan bewust aangezien op het voorgedrukte formulier dat voor het opstellen van het arrest wordt gebruikt, de woorden «in openbare terechtzitting gedaan» zijn toegevoegd.

13. Een arrest van buitenvervolginstelling heeft een heel ander karakter. Het spreekt geen eindbeslissing over de strafvordering uit maar doet niets anders dan de procedure regelen.

Artikel 128 van het Wetboek van Strafvordering bepaalt :

«Indien de rechters van oordeel zijn dat het feit noch een misdaad, noch een wanbedrijf, noch een overtreding oplevert, of dat tegen de verdachte generlei bezwaar bestaat, verklaren zij dat er geen reden is tot vervolging; indien de verdachte is aangehouden, wordt hij in vrijheid gesteld.»

Gewoonlijk geven de arresten en de beschikkingen van buitenvervolginstelling de reden op dat er geen voldoende bezwaren bestaan.

Er is dan ook geen aanleiding tot vervolging. Maar een dergelijke beslissing is altijd voorlopig; zij kan altijd herzien worden en, indien men nieuwe bezwaren ontdekt, kan het onderzoek heropend worden zolang de verjaring van de strafvordering niet is ingetreden.

14. Ten deze maken de feiten van de telastleggingen misdaden en wanbedrijven uit. Daarover bestaat er noch twijfel noch betwisting. Verweerder, als verdachte, heeft alle feiten bekend. Er kon geen sprake zijn van gebrek aan bezwaren of van onvoldoende bezwaren en de kamer van inbeschuldigingstelling zegt trouwens niet dat er geen voldoende bezwaren bestaan.

In plaats van de verdachte naar het bevoegde vonnisrecht te verwijzen, oefent zijzelf de speciale bevoegdheid uit die artikel 7 van de wet tot bescherming van de maatschappij haar toekent; *uitspraak doende als vonnisgerecht*³, onderzoekt zij de bezwaren, zij oordeelt dat de be-

² Bull. en Pas., 1933, I, 88 en 201.

³ Raadpl. CHÂTEL M., *Strafvordering (Strafprocesrecht)*, nr. 82-2-013/150/113, Cursus in de V.U.B., uitg. 1982, Dienst Uitgaven V.U.B., blz. 26; SCREVEN R., *Procédure pénale et notions de déontologie*, cursus in de U.L.B., uitg. 1982-1983, Presses universitaires de Bruxelles, blz. 144; DECLERCQ R., *Strafvordering*, Cursus in de K.U.L., boek II, uitg. 1981, blz. 250; D'HAENENS J., *Belgisch Strafprocesrecht*, Cursus in de Rijksuniversiteit te Gent, 1e deel, vol. B, uitg. 1980, Story-Scientia, blz. 17.

zwaren ten deze bewijzen geworden zijn en stelt vast dat de verdachte alle hem ten laste gelegde feiten gepleegd heeft. Daarenboven stelt zij ook vast dat de verdachte op het ogenblik van de feiten en thans nog — dus op de datum van het arrest — in een ernstige staat van geestesstoornis verkeerde die hem ongeschikt maakte tot het controleren van zijn daden zodat er geen aanleiding tot verdere vervolging is.

15. Deze laatste woorden zijn zeker te betreuren; ze zijn ongepast, maar kunnen waarschijnlijk uitgelegd worden door het feit dat de raadkamer door een zelfde beschikking de internering had geweigerd en de verdachte naar de correctionele rechtbank had verwezen, en dat een dergelijke beschikking slechts om reden van de eerstbedoelde beslissing vatbaar was voor hoger beroep. De raadkamer had geoordeeld dat de verdachte niet in een ernstige staat van geestesstoornis verkeerde en had *dan ook* de internering geweigerd *en* de verwijzing bevolen. De verwijzing was ten deze het rechtstreeks gevolg van de beslissing over de geestestoestand van de verdachte.

De kamer van inbeschuldigingstelling heeft een andere opvatting van de zaak; in strijd met wat de raadkamer had beslist, oordeelt het arrest dat de verdachte in een ernstige staat van geestesstoornis verkeerde en thans nog verkeert. Op dit bijzonder belangrijk punt wijzigt het arrest dan ook de beschikking en het leidt eruit af dat er geen grond is om de verdachte naar de correctionele rechtbank te verwijzen opdat deze rechtbank een beslissing ten gronde neemt, daar de kamer van inbeschuldigingstelling zelf bevoegd is om een dergelijke beslissing uit te spreken, wat zij inderdaad doet.

16. Zo moet men, volgens mij, de juiste betekenis uitlegen van de woorden «zodat er geen aanleiding is tot verdere vervolging». Die woorden wijzen slechts uit dat de kamer van inbeschuldigingstelling zelf als vonnisgerecht uitspraak heeft gedaan en in deze hoedanigheid een eindbeslissing over de strafvordering heeft uitgesproken, en dat er dan ook geen grond is om de zaak naar een ander vonnisgerecht te verwijzen. Het vonnisgerecht zou niets meer moeten beslissen daar de beslissingen die normaal tot zijn bevoegdheid behoren reeds door de kamer van inbeschuldigingstelling uitgesproken zijn in de uitoefening van de speciale bevoegdheid die de wetgever, inzake bescherming van de maatschappij, aan de onderzoeksgerechten toekent.

Er is geen grond tot verdere vervolging voor een vonnisgerecht, niet omdat het onderzoeksgerecht oordeelt dat er geen misdaad of wanbedrijf is gepleegd of dat er geen voldoende bezwaren bestaan, maar omdat het onderzoeksgerecht zelf de bevoegdheden en machten van het vonnisgerecht volledig heeft uitgeoefend en zodoende een einde aan de vervolging heeft gemaakt, zodat een verwijzing geen bestaansreden meer heeft.

«Geen aanleiding tot verdere vervolging» betekent ten deze «geen aanleiding tot verwijzing», juist zoals het Hof van Cassatie zegt dat er geen aanleiding is tot verwijzing telkens wanneer, ingevolge de totale of gedeeltelijke vernietiging van de bestreden beslissing, het verwijzingsgerecht niets meer zou moeten beslissen.

17. De omstandigheid dat de kamer van inbeschuldigingstelling ten deze ook beslist dat de verdachte geen gevaar oplevert noch voor zichzelf noch voor de maatschappij en dat hij dan ook niet geïnterneerd moet worden en

daarenboven dat de kosten van beide instanties ten laste van de Staat blijven, brengt geen wijziging aan het inwendig karakter van het bestreden arrest met zich.

M.i. spreekt het arrest geen buitenvervolginstelling uit; het doet uitspraak over de grond zelf van de zaak en diensgevolge wordt de verwijzing naar de correctionele rechtbank helemaal nutteloos.

18. Indien men deze zienswijze deelt, wordt het probleem van de ontvankelijkheid van de voorziening van de burgerlijke partij, in zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing over de strafvordering, nog niet helemaal opgelost. Men zou zich inderdaad kunnen afvragen of de redenen, waarop het Hof van Cassatie de beslissing heeft laten steunen dat de voorziening van de burgerlijke partij tegen een buitenvervolginstelling ontvankelijk is, niet gelden om ten deze ook te beslissen dat de voorziening van de burgerlijke partij ontvankelijk is, zelfs in zoverre zij gericht is tegen de beslissing van het bestreden arrest die over de strafvordering uitspraak doet. Met andere woorden, moeten dezelfde redenen niet ook dezelfde oplossingen meebrengen?

Wat mij betreft, kan ik op deze vraag geen bevestigend antwoord geven. M.i. zijn de redenen niet dezelfde en de oplossingen zijn dan ook verschillend.

19. Wanneer het om een arrest van buitenvervolginstelling gaat, is de voorziening van de burgerlijke partij ontvankelijk, zelfs in zoverre zij gericht is tegen de beslissing zelf van buitenvervolginstelling. De oplossing is nu zeker en ik zal ze niet in twijfel trekken. De nieuwe rechtspraak is met het arrest van het Hof van 7 november 1979 ingetreden en de conclusie van de h. advocaat-generaal Colard, die aan het arrest voorafgaat, zet de redenen ervan heel duidelijk uiteen⁴. Een tweede arrest, op 10 december 1980 in voltallige zitting uitgesproken⁵, bevestigt die rechtspraak, die sedertdien vaststaat⁶.

Volgens de termen zelf van de hierboven vermelde arresten, is het recht, dat alzo aan de burgerlijke partij wordt toegekend, uitzonderlijk; het Hof beslist letterlijk «dat dit recht de uitoefening van de strafvordering aanbelangt, in zoverre de privé-belangen van de burgerlijke partij daarbij betrokken zijn, dat dit recht uitzonderlijk is en niet kan worden uitgebreid tot gevallen die bij de wet niet zijn voorzien».

20. Het recht waarover het gaat is inderdaad uitzonderlijk, daar het de uitoefening van de strafvordering aanbelangt en daar de burgerlijke partij de strafvordering niet uitoefent; ze heeft alleen het recht om de strafvordering aan de gang te brengen.

De strafvordering is, zoals alle functies van het openbaar ministerie, persoonlijk aan de procureurs-generaal bij de hoven van beroep toevertrouwd en wordt, onder hun leiding en toezicht, door de magistraten van het openbaar ministerie uitgeoefend. De burgerlijke partij heeft geen recht om in de uitoefening van de strafvordering op te treden. Die regel wordt door het Hof, in de arresten van 7 november 1979 en 10 december 1980⁷, uitdrukkelijk her-

⁴ Bull. en Pas., 1980, I, 299; Arr. Cass., 1970-80, 298.

⁵ Bull. en Pas., 1981, I, 412; R.W., 1980-81, 1907.

⁶ Cass., 13 januari 1981, Bull. en Pas., 1981, I, 507; Cass., 7 april 1981, arrest nr. 6170.

⁷ Cf. supra, voetnoten 4 en 5.

haald, waar gezegd wordt dat het door de burgerlijke partij ingestelde cassatieberoep geen inmenging is van deze partij in de uitoefening van de strafvordering, maar wel een rechtsmiddel tegen een beslissing waarvan de burgerlijke partij de wettigheid kan betwisten precies wegens het recht van verzet dat artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering aan de burgerlijke partij, zelfs alleen, toekent.

21. Wat kunnen wij ons uit deze rechtspraak ten nutte maken?

22. Eerst en vooral, dat het Hof van de wettelijke regels niet afwijkt, maar integendeel deze regels herhaalt en bevestigt door de beperkingen te bepalen van de tussenkomst van de burgerlijke partij in het strafproces.

Het is bijzonder duidelijk dat de burgerlijke partij de strafvordering *niet uitoefent* en dat *geen inmenging* in deze uitoefening aan de burgerlijke partij toegestaan is.

23. Tweede les die uit de aangehaalde arresten blijkt: bij uitzondering mag de burgerlijke partij een recht uitoefenen dat de strafvordering aanbelangt, maar dit onder twee voorwaarden:

1. dat in het recht van de burgerlijke partij door de wet voorzien wordt,

2. dat het door de burgerlijke partij uitgeoefend wordt in zoverre de privé-belangen van die partij daarbij betrokken zijn.

Rekening houdend met die twee voorwaarden, moeten we, dunkt mij, onderzoeken of, in ons geval, de burgerlijke partij ontvankelijk is om een voorziening in te stellen tegen de beslissing die op de strafvordering is uitgesproken.

24. We hebben gezien dat het bestreden arrest geen buitenvervolginstelling uitmaakt, maar een eindbeslissing ten gronde is, die een onderzoeksgerecht, uitspraak doende als vonnisgerecht, met toepassing van de wet tot bescherming van de maatschappij over de strafvordering uitspreekt. Ik heb ook reeds onderstreept dat de omstandigheid dat de kamer van inbeschuldigingstelling geen internering heeft gelast, om de enige reden dat de verdachte geen gevaar oplevert, het inwendig karakter van de gegeven beslissing niet wijzigt. Deze laatste beslissing zou hetzelfde karakter hebben behouden indien de kamer van inbeschuldigingstelling integendeel de internering had gelast.

Het feit dat, in de door het arrest vastgestelde omstandigheden, de verdachte niet is geïnterneerd, heeft geen terugslag op het eventueel recht van de burgerlijke partij om een voorziening tegen de beslissing over de strafvordering in te stellen. De rechtstoestand van de burgerlijke partij was dezelfde geweest indien het onderzoeksgerecht de internering van de verdachte had gelast.

25. Deze vaststelling maakt het me mogelijk het probleem als volgt te stellen: is de burgerlijke partij ontvankelijk om een voorziening in te stellen tegen de beslissing waarbij de kamer van inbeschuldigingstelling de internering van de verdachte gelast in plaats van hem naar het hof van assisen of de correctionele rechtbank te verwijzen?

Een bevestigend antwoord, d.w.z. het antwoord dat de burgerlijke partij ontvankelijk is om een voorziening in te stellen, veronderstelt dat het recht van de burgerlijke partij de twee hierboven aangehaalde voorwaarden vervult, te weten dat in haar recht door de wet wordt voorzien en dat het uitgeoefend wordt om de privé-belangen van de burgerlijke partij te waarborgen en alleen in de mate van die belangen.

26. Geen van die voorwaarden is volgens mij ten deze

vervuld; derhalve moet het antwoord, m.i., negatief zijn.

Ik ben er mij volkomen van bewust dat ik mij, om deze stelling te verdedigen, in een bijzonder moeilijke toestand bevind.

Een tegenstrijdige oplossing werd inderdaad door het Hof aangenomen, in een gelijkaardig geval, waar dezelfde regels toepasselijk waren. Bij een arrest van 22 juli 1981 heeft het Hof gezegd, dat wettelijk verantwoord is de beslissing waarbij de kamer van inbeschuldigingstelling, *op verzet van de burgerlijke partijen*, de beschikking van de raadkamer wijzigt, die de internering van de verdachte had gelast, en deze laatste naar het assisenhof verwijst⁸.

27. Dit arrest bestaat. Moet het jurisprudentie worden?

Ik hoop van niet en daarom waag ik het tot het Hof het verzoek te richten daarvan afstand te willen nemen. Maar laten we het arrest nader onderzoeken. We hebben een verdachte van wie de raadkamer vaststelt dat de wet tot bescherming van de maatschappij op hem toepassing vindt. De procureur des Konings, die de strafvordering uitoefent, vordert dat het aan de raadkamer behage de internering te gelasten. De beschikking beslist dat de vordering van het openbaar ministerie gegrond is, beveelt de internering en stelt de zaak voor het overige uit om over de eisen van de burgerlijke partijen uitspraak te doen.

Zeër duidelijk is dus dat geen enkele beslissing over de vorderingen van de burgerlijke partijen is uitgesproken. Het is tegen de beslissing over de strafvordering dat de burgerlijke partijen, en de burgerlijke partijen alleen, hoger beroep hebben aangetekend.

28. Op dit enig rechtsmiddel wijzigt de kamer van inbeschuldigingstelling de beschikking van de raadkamer die de internering had bevolen en, in strijd met de vorderingen van de procureur-generaal bij het hof van beroep, verwijst zij de verdachte naar het hof van assisen.

Zou men durven te zeggen dat er daar geen inmenging is in de uitoefening van de strafvordering? De procureur des Konings had geoordeeld dat er geen grond was om de zaak naar het hof van assisen te verwijzen; de raadkamer was deze zienswijze bijgevalen en had dan ook de internering van de verdachte gelast, zonder aan de burgerlijke partijen enig nadeel te berokkenen daar de beschikking de beslissing over de privé-belangen van deze partijen uitstelt. Niettemin hebben de burgerlijke partijen verzet aangetekend tegen de beschikking en zij alleen hebben verkregen dat, op grond van het belang dat zij in de zaak hebben, de verdachte naar het hof van assisen wordt verwezen.

29. Onder vigueur van de oude wet van 9 april 1930, waarin de wetgever niet uitdrukkelijk had bepaald dat de onderzoeksgerechten bevoegd waren om over de civielrechtelijke vorderingen en tegelijk over de strafvordering uitspraak te doen, rees de vraag of die gerechten niet verplicht waren, na de wet tot bescherming van de maatschappij op de strafvordering te hebben toegepast, de zaak naar het vonnisgerecht te verwijzen opdat deze rechtbank over de civielrechtelijke vorderingen uitspraak zou doen.

Bij een arrest van 14 februari 1944⁹ heeft het Hof het probleem opgelost in de zin die de wetgever in de wet van 1 juli 1964 uitdrukkelijk zou bepalen, te weten dat de onderzoeksgerechten bevoegd zijn om over beide vorderingen,

⁸ Rev. dr. pén., 1981, 934.

⁹ Arr. Cass., 1944, 104.

dus over de civielrechtelijke vordering en over de strafvordering, uitspraak te doen.

In een voetnoot, getekend L.C. — Léon Cornil —, die in het *Bulletin* en in de *Pasicrisie*¹⁰ is verschenen maar in de *Arresten* niet werd vertaald, wordt onderstreept: «Il est certain que, lorsque l'internement est, après constitution de partie civile devant le juge d'instruction, ordonné par la chambre du conseil pour un fait qualifié crime, le renvoi de l'action civile devant la cour d'assises, siégeant sans l'assistance du jury, nécessite des formalités difficilement justifiables.»

De mogelijkheid om eventueel ook de strafvordering naar het hof van assisen te verwijzen, op het enig verzoek van een burgerlijke partij, werd klaarblijkelijk niet onderzocht.

30. Kennen wij zulk een buitengewoon recht aan de burgerlijke partij toe, dan zijn we heel ver, m.i., van het verzet tegen een beschikking van buitenvervolginstelling, die zich ertoe beperkt de procedure te regelen.

In geval van een buitenvervolginstelling mocht de burgerlijke partij, die over het recht beschikte om de strafvordering aan de gang te brengen, redelijk hopen dat de strafvordering tot met de eindbeslissing zou worden uitgeoefend, dat wil zeggen tot de definitieve beslissing die door een vonnisgerecht zou worden uitgesproken. Dit normale vooruitzicht is niet verwezenlijkt. De strafvordering wordt stopgezet door een beschikking of een arrest waarbij gezegd wordt dat er geen grond tot verdere vervolging is. Hier treedt de burgerlijke partij alleen op om te vragen dat de procedure zal worden voortgezet, dat zij opnieuw aan de gang wordt gebracht daar zij, na een normaal begin, bij toeval gestuit is.

31. De strafvordering opnieuw aan de gang brengen, dat is een heel beperkt recht maar, niettegenstaande dit beperkt karakter, beschikt de burgerlijke partij, in de regel, niet over dat recht. De burgerlijke partij heeft alleen het recht, waarin door artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering wordt voorzien, om verzet aan te tekenen tegen een beschikking van buitenvervolginstelling van de raadkamer. Het recht van verzet werd door de recente rechtspraak van het Hof tot de voorziening in cassatie uitgebreid.

De heropening van het onderzoek, omdat nieuwe bezwaren zijn ontdekt, is ook louter een manier om de strafvordering opnieuw aan de gang te brengen, en burgerlijke partijen hebben dan ook beweerd dat ze het recht hadden om een dergelijke heropening te vragen. Bij een arrest van 7 september 1982¹¹ heeft het Hof beslist, dat zodanig recht niet aan de burgerlijke partij toekomt en dat alleen het openbaar ministerie bevoegd is om de heropening van een onderzoek, dat door een beschikking of een arrest van buitenvervolginstelling is gesloten, te vorderen. Het arrest stoelt, enerzijds, op de wettelijke bepalingen die ter zake van toepassing zijn, i.h.b. artikel 248 van het Wetboek van Strafvordering, en, anderzijds, op het feit dat de privé-belangen van de burgerlijke partij voldoende gewaarborgd zijn door de mogelijkheid waarover deze partij beschikt om haar vordering voor de burgerlijke rechter aanhangig te maken.

32. Hoe zou men, nu de burgerlijke partij niet over het recht beschikt om de strafvordering opnieuw aan de gang te brengen, kunnen verantwoorden dat zij het recht bezit of zou bezitten om een wijziging van de fundamentele richting van een procedure te bewerken, om een beschikking van internering te doen vernietigen en bijgevolg de zaak naar het hof van assisen te horen verwijzen? Zou dat niet een rechtstreekse inmenging in de uitoefening van de strafvordering zelf betekenen?

Ging het Hof oordelen — wat mij als ongelooflijk voorkomt — dat de burgerlijke partij, wanneer zij hoger beroep instelt tegen een beschikking van de raadkamer die een internering gelast, niet schuldig is aan een inmenging in de strafvordering en zich ertoe beperkt, juist zoals in het geval van een verzet tegen een beschikking van buitenvervolginstelling of van een voorziening tegen een arrest van buitenvervolginstelling, een beperkt recht dat de strafvordering *aanbelangt* uit te oefenen, dan zouden we ons moeten afvragen of de wet in dat recht voorziet en of de uitoefening ervan, in de bepaalde omstandigheden van onze zaak, verantwoord is door de privé-belangen van de burgerlijke partijen.

33. Als ik het arrest van 22 juli 1981 goed begrijp, heeft het Hof geoordeeld dat deze twee voorwaarden vervuld waren. Volgens de motieven van het arrest heeft het Hof minstens impliciet beslist dat de burgerlijke partijen, door de wijziging van de beschikking die de internering had gelast en de verwijzing van de verdachte naar het hof van assisen te verkrijgen, niets anders hadden gedaan dan van een recht dat de uitoefening van de strafvordering *aanbelangt*, gebruik te maken, zonder dat er nochtans sprake kan zijn van inmenging in de strafvordering zelf.

De redenering van het arrest schijnt geïnspireerd te zijn door de gronden van de arresten die het recht om een voorziening in cassatie tegen het arrest van buitenvervolginstelling in te stellen aan de burgerlijke partij toekennen. Het arrest van 22 juli 1981 steunt feitelijk op twee gronden.

Eerste grond: het recht van de burgerlijke partij om hoger beroep in te stellen tegen een beschikking van de raadkamer die de internering van de verdachte beveelt, heeft als wettelijk fundament, artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering.

Tweede grond: dat recht kan slechts uitgeoefend worden in de mate van de privé-belangen die de burgerlijke partij bezit.

Laten we die twee gronden onderzoeken.

34. Artikel 135 staat in boek I, hoofdstuk IX, van het Wetboek van Strafvordering, betreffende het verslag van de onderzoeksrechter, na voltooiing van de rechtspleging. Het gaat dus om de regeling van de procedure, meer bepaald om het verzet tegen de beschikkingen van buitenvervolginstelling van de raadkamer. Het Hof herinnert hieraan in de eerste grond van het arrest van 22 juli 1981, waar gezegd wordt dat artikel 135 aan de burgerlijke partij het recht toekent om verzet aan te tekenen tegen een beschikking van de raadkamer die de procedure regelt.

Het arrest voegt eraan toe dat dit recht ook geldt wanneer de gegeven beslissing een beschikking van internering is.

Waarom?

35. In artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering is er geen sprake van internering en het recht van de burgerlij-

¹⁰ *Bull. en Pas.*, 1944, I, 208; zie i.h.b. blz. 210, 2e kol.

¹¹ *Cass.*, 7 september 1982, *R.W.*, 1982-83, 932.

ke partij om verzet aan te tekenen tegen de beschikking van de raadkamer, een recht waarin dat artikel voorziet, moet strikt geïnterpreteerd worden. We hebben reeds gezien dat de arresten van het Hof in verband met het recht van de burgerlijke partij om een voorziening in cassatie in te stellen tegen een arrest van buitenvervolginstelling, uitdrukkelijk zeggen dat het recht dat artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering aan de burgerlijke partij toekent, uitzonderlijk is en niet uitgebreid mag worden tot gevallen die de wet niet voorziet.

Artikel 135 voorziet niet in een recht van verzet (of van hoger beroep) tegen een beschikking die de internering beveelt of weigert. Misschien moeten we denken aan een andere wettelijke bepaling die waarschijnlijk in de wet tot bescherming van de maatschappij staat.

36. Het recht om hoger beroep in te stellen tegen de beslissingen die een internering bevelen of weigeren wordt geregeld bij artikel 8 van de wet van 1 juli 1964. Artikel 8 bepaalt dat het openbaar ministerie en de verdachte of zijn advocaat voor de kamer van inbeschuldigingstelling hoger beroep kunnen instellen tegen de beschikkingen van de raadkamer waarbij de internering wordt gelast of geweigerd. Dat recht wordt aan de burgerlijke partij niet toegekend.

Waar kan men dan het wettelijk fundament vinden dat, volgens de rechtspraak van het Hof, onontbeerlijk is opdat de burgerlijke partij het recht heeft om een rechtsmiddel aan te wenden tegen een beslissing over de strafvordering? Ik vrees dat een dergelijk fundament ontbreekt, wat reeds voldoende is om te kunnen stellen dat het hoger beroep van de burgerlijke partij niet ontvankelijk is.

37. De tweede grond waarop het arrest van 22 juli 1981 stoelt, is het privé-belang van de burgerlijke partij. Op dat punt preciseert het Hof dat de beschuldigde, indien hij door het hof van assisen wordt veroordeeld, de schade van de burgerlijke partij zal moeten vergoeden op basis van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek en niet op basis van artikel 1386bis van hetzelfde wetboek.

De tekst van artikel 1382 zal ik niet lezen; iedereen kent hem van buiten. Laat ik even de tekst van artikel 1386bis aanhalen, dat in het Burgerlijk Wetboek ingelast werd door artikel 1 van de wet van 16 april 1935.

Artikel 1386bis luidt:

«Wanneer aan een ander schade wordt veroorzaakt door een persoon die zich in staat van krankzinnigheid bevindt, of in een staat van ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid die hem voor de controle van zijn daden ongeschikt maakt, kan de rechter hem veroordelen tot de gehele vergoeding of tot een gedeelte van de vergoeding waartoe hij zou zijn gehouden, indien hij de controle van zijn daden had.

De rechter doet uitspraak naar billijkheid, rekening houdend met de omstandigheden en met de toestand van de partijen.»

38. Indien men de tweede grond van het arrest van 22 juli 1981 in zijn context beschouwt en, rekening houdend met die context, ontleedt, heeft men de indruk dat het arrest impliciet beslist dat de verdachte, indien hij door de raadkamer wordt geïnterneerd, de schade van de burgerlijke partij zal moeten vergoeden op basis van artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek in plaats van op basis van artikel 1382 van hetzelfde wetboek.

Is dat juist?

Ik denk het niet, althans niet dat het noodzakelijk juist is.

Artikel 11 van de wet tot bescherming van de maatschappij bepaalt weliswaar dat het onderzoeksgerecht zoals het vonnisgerecht uitspraak doet over de burgerlijke rechtsvordering «overeenkomstig artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek».

Om de juiste draagwijdte van deze laatste woorden goed te begrijpen moet men nagaan in welke omstandigheden deze woorden in artikel 11 zijn ingelast.

We weten reeds dat artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek in dit wetboek door de wet van 16 april 1935 is ingevoegd.

Artikel 3 van dezelfde wet van 1935 heeft ook een artikel 29 aan de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering toegevoegd, dat nooit is gewijzigd noch opgeheven en dat als volgt luidt:

«De bepalingen van dit hoofdstuk (hoofdstuk IV van de wet van 17 april 1878) zijn van toepassing op de strafvordering en op de burgerlijke rechtsvordering, ingesteld wegens een feit dat door de wet misdrijf wordt genoemd en gepleegd is door een persoon die zich in staat van krankzinnigheid bevindt, of in een staat van ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid die hem voor de controle van zijn daden ongeschikt maakt.»

Daaruit volgt, minstens onrechtstreeks en impliciet, dat de strafrechter, die de wet van sociaal verweer toepast, in voorkomend geval ook toepassing maakt van artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek.

Geen wijziging is aangebracht in de wet van 9 april 1930 noch in het oorspronkelijk ontwerp van de wet van 1 juli 1964.

Het is in de loop van de besprekingen over dit laatste ontwerp in de Commissie van Justitie van de Kamer dat de minister voorgesteld heeft de woorden «overeenkomstig artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek» in artikel 11 in te lassen. Om zijn voorstel te rechtvaardigen, heeft hij uitgelegd dat artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek, dat toepasselijk was in het raam van de wet van 9 april 1930, ook toepasselijk bleef of moest blijven in het raam van de nieuwe wet tot bescherming van de maatschappij¹².

In het verslag van de h. Rolin, namens de Commissie van Justitie van de Senaat, leest men dat de verwijzing naar de bepalingen van artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek die de Kamer van Volksvertegenwoordigers nuttig had geacht, in feite overbodig bleek, doch geen nadeel kon meebrengen¹³.

Wat ik uit de geschiedenis van die enkele woorden «overeenkomstig artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek» onthoud, is alleen dat de strafrechter, wanneer hij de wet tot bescherming van de maatschappij toepast, acht moet slaan op de bepalingen van artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek.

In geen geval heeft de wetgever van 1964 de draagwijdte of het toepassingsgebied van bedoeld artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek gewijzigd.

Die woorden betekenen zeker niet dat de strafrechter die de wet tot bescherming van de maatschappij op de straf-

¹² *Pasinomie*, 1964, 945.

¹³ *Pasinomie*, 1964, 946.

vordering toegepast, noodzakelijk, altijd en in alle gevallen, artikel 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek op de vorderingen van de burgerlijke partijen moet toepassen.

39. Eerst en vooral moeten we opmerken, dat men zich niet op hetzelfde tijdstip kan plaatsen om de geestestoestand van de verdachte te beoordelen, wanneer het om de toepassing van de wet tot bescherming van de maatschappij gaat en wanneer het om de toepassing van artikel 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek gaat.

Om de internering van de verdachte te gelasten, overeenkomstig de wet tot bescherming van de maatschappij, moet de rechter vaststellen dat de verdachte *op het ogenblik dat hij gevonnis wordt* in een staat van krankzinnigheid of in een staat van erge geestesstoornis of van geesteszwakheid is waardoor hij onbekwaam wordt zijn daden te beheersen.

Artikel 7, eerste lid, van de wet van 1 juli 1964 bepaalt dat de onderzoeksgerechten, tenzij het een politieke misdaad, een politiek wanbedrijf of een persdelict betreft, en de vonnisgerechten de internering kunnen gelasten van de verdachte die een feit, misdrijf of wanbedrijf genoemd, *heeft gepleegd* en zich in een van de in artikel 1 bepaalde staten *bevindt*.

Het gepleegde feit had in het verleden plaats; de geestestoestand is huidige realiteit.

40. Deze uitlegging wordt door de rechtspraak van het Hof bevestigd.

Het arrest van 25 maart 1946¹⁴ beslist inderdaad dat de wet tot bescherming van de maatschappij toepasselijk is op elke beklaagde, zonder onderscheid, die een daad *heeft begaan* welke als misdaad of wanbedrijf wordt omschreven, en die, op het tijdstip dat hij gevonnis wordt, *bevonden wordt* te verkeren in een staat van krankzinnigheid of in een staat van erge geestesstoornis of van geesteszwakheid waardoor hij onbekwaam wordt zijn daden te beheersen. Op dit punt hebben we een vaststaande rechtspraak¹⁵.

Talrijke arresten, vonnissen en beschikkingen stellen vast, om de internering van de verdachte of van de beklaagde te verantwoorden, dat hij én op het tijdstip van de feiten én op het tijdstip van de rechterlijke beslissing, verkeerde en thans nog verkeert in een der staten die in artikel 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij worden bedoeld. De eerste vaststelling — geestestoestand op het tijdstip van de feiten — is nutteloos; zij heeft geen terugslag op de beslissing waarbij de verdachte of beklaagde wordt geïnterneerd, daar de internering wettig verantwoord is door de vaststelling dat, op het ogenblik dat de rechter uitspraak doet, de verdachte of beklaagde — van wie de rechter beslist dat hij de misdaad of het wanbedrijf heeft gepleegd — in een van de in artikel 1 van de wet bedoelde staten *verkeert*.

41. Het tegenovergestelde zou onjuist zijn. Indien de rechter vaststelt dat de verdachte of beklaagde in een van bedoelde staten verkeerde toen hij de feiten pleegde, maar niet meer in die staat verkeert op het ogenblik dat de rechterlijke beslissing wordt uitgesproken, dan mag hij de wet tot bescherming van de maatschappij niet toepassen; de verdachte of de beklaagde valt niet onder de wet tot be-

scherming van de maatschappij en toepassing van die wet zou onwettig zijn.

Ten opzichte van de toepassing van de wet tot bescherming van de maatschappij is er maar één tijdstip waarmee de rechter rekening moet houden en dat is het tijdstip waarop de rechterlijke beslissing wordt uitgesproken. Het is op dat tijdstip en op dat tijdstip alleen dat de dader van het feit, dat als misdaad of wanbedrijf wordt beschouwd, in staat van krankzinnigheid of in erge staat van geestesstoornis of van geesteszwakheid waardoor hij onbekwaam wordt om zijn daden te beheersen, moet verkeren, opdat de rechter zijn internering wettelijk kan gelasten.

42. Wanneer de rechter over de civielrechtelijke vordering uitspraak doet, is het juist andersom. Hij hoeft ook slechts met één tijdstip rekening te houden, maar het gaat niet om het tijdstip waarop de rechterlijke beslissing wordt uitgesproken; het tijdstip dat hier telt is dat waarop het feit, als misdaad of wanbedrijf beschouwd, dat de schade heeft veroorzaakt, gepleegd is.

Artikel 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek wordt toegepast — we hebben het gezien — wanneer aan een ander schade *wordt veroorzaakt* door een persoon die zich in staat van krankzinnigheid *bevindt* of in een staat van ernstige geestesstoornis enz.

Men moet dan ook, dunkt mij, een onderscheid maken tussen vier afzonderlijke gevallen.

43. *Eerste geval*: de verdachte was normaal op het ogenblik dat hij de feiten pleegde; hij is ook normaal op het ogenblik dat hij gevonnis wordt. Dit eerste geval is bijzonder gemakkelijk. Noch de wet tot bescherming van de maatschappij noch artikel 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek wordt toegepast. Indien tegen de verdachte voldoende bezwaren aanwezig zijn, zal het onderzoeksgerecht hem naar het vonnisgerecht verwijzen en dit gerecht zal uitspraak doen over de strafvordering overeenkomstig het gemeene recht, en over de civielrechtelijke vordering met toepassing van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek.

44. *Tweede geval*: op het ogenblik dat hij de feiten pleegde, verkeerde de verdachte in een van de door artikel 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij bepaalde staten en, op het ogenblik van het vonnis, verkeert hij nog altijd in dezelfde geestestoestand. Op de strafvordering past de rechter — vonnisgerecht of onderzoeksgerecht dat als vonnisgerecht uitspraak doet — de wet tot bescherming van de maatschappij toe. Wat de civielrechtelijke vordering betreft, doet dezelfde rechter tegelijk uitspraak, naar billijkheid, overeenkomstig artikel 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek.

45. *Derde geval*: op het ogenblik van de feiten was de verdachte normaal, maar op het ogenblik dat hij wordt gevonnis, verkeert hij in een van de door artikel 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij bepaalde staten. Op de strafvordering past de rechter deze laatste wet toe, daar, te dien aanzien, alleen telt de geestestoestand van de verdachte of van de beklaagde op het ogenblik van het vonnis. Ten aanzien van de burgerlijke rechtsvordering daarentegen doet hij uitspraak overeenkomstig de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek. Toepassing van artikel 1386*bis* van dat wetboek is uitgesloten nu die bepaling het bestaan onderstelt van een staat van krankzinnigheid of een staat van ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid ten tij-

¹⁴ Arr. Cass., 1946, 117.

¹⁵ Raadpl. Cass., 24 juni 1968, Arr. Cass., 1968, 1300; 22 januari 1974, Arr. Cass., 1974, 571.

de dat de schade werd veroorzaakt, d.w.z. op het ogenblik dat het schadeverwekkend feit werd begaan.

46. *Vierde geval*: bij het plegen van de feiten bevond de beklaagde zich in een der bij artikel 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij bedoelde staten, maar op het ogenblik van het vonnis is hij genezen.

Nu hij die genezing vaststelt, kan de rechter geen toepassing maken van de wet tot bescherming van de maatschappij; hij kan slechts het gemene recht toepassen. Hij dient na te gaan en te beoordelen hoe de geestestoestand van de dader was bij het plegen van de feiten en, in voorkomend geval, artikel 71 van het Strafwetboek toe te passen. Voor een onderzoeksgerecht zal de toepassing van die bepaling uitlopen op een buitenvervolginstelling, voor een vonnisgerecht op een vrijspraak.

Wanneer het een onderzoeksgerecht is dat de bij artikel 71 bepaalde grond van rechtvaardiging vaststelt en mitsdien beslist dat er geen reden is tot vervolging, dan is dat gerecht onbevoegd om uitspraak te doen op de civielrechtelijke vordering. Slechts bij uitzondering, ingeval de wet daarin uitdrukkelijk heeft voorzien, doen de onderzoeksgerechten uitspraak als vonnisgerechten. In de onderhavige materie vinden de onderzoeksgerechten in artikel 7 van de wet tot bescherming van de maatschappij de bevoegdheid om uitspraak te doen als vonnisgerechten *voor de toepassing van die wet*. Nu wordt in ons vierde geval de wet tot bescherming van de maatschappij niet toegepast. De raadkamer of de kamer van inbeschuldigingstelling, die op grond van artikel 71 van het Strafwetboek een buitenvervolginstelling uitsprekt, treedt op als onderzoeksgerecht en velt, in die hoedanigheid, de bij artikel 128 van het Wetboek van Strafvordering voorziene beslissing, waarbij de procedure wordt geregeld.

Wanneer het integendeel een vonnisgerecht is dat met toepassing van bedoeld artikel 71 de beschuldigde of de beklaagde vrijsprekt, wijst het daarmee een eindbeslissing op de strafvordering en wordt het meteen verplicht uitspraak te doen op de civielrechtelijke vordering die tegelijk bij hem aanhangig is. De geestestoestand van de dader ten tijde van de feiten, sluit nochtans de toepassing van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek uit; alleen artikel 1386*bis* van dat wetboek kan toegepast worden¹⁶.

47. Hier kan er geen sprake van zijn dat de rechter zich wegens de vrijspraak ten aanzien van de strafvordering onbevoegd verklaart om uitspraak te doen op de burgerlijke rechtsvordering. De redenen van de vrijspraak staan zulks in de weg.

Wanneer de rechter de beklaagde vrijsprekt op grond dat de telastlegging niet bewezen is, verklaart hij zich onbevoegd om op de burgerlijke rechtsvordering uitspraak te doen. De strekking van de onbevoegdverklaring is beperkt en het gebruik van het woord «onbevoegdheid» — hoe veralgemeend ook — kan tot verwarring leiden. Het is gewoon een «gebruik», een gewoonte van de strafgerechten zich onbevoegd te verklaren ten aanzien van de burgerlijke rechtsvordering die tegen de vrijgesproken verdachte is ingesteld.

48. De onbevoegdverklaring betekent alleen «dat op basis van de telastlegging de vordering tot goedmaking van de schade ongegrond is en dat, *daar de beklaagde het strafbaar feit niet gepleegd heeft waarvoor hij strafbaar is*, de rechter bij wie de strafvordering aanhangig is, onbevoegd is om uitspraak te doen over een andere grondslag (ditmaal uitsluitend een burgerlijke grondslag), die ook tot basis kon dienen voor de vordering van de burgerlijke partij. De beslissing waarbij het gerecht zich onbevoegd verklaart, heeft dus geen betrekking op de burgerlijke rechtsvordering zoals deze *hic et nunc* is ingesteld; zij betekent dat de rechter bij wie de strafvordering aanhangig is, onbevoegd is om kennis te nemen van een gewijzigde vordering... De rechter voor wie de strafvordering is gebracht zou dus evenzo kunnen zeggen dat de rechtsvordering van de burgerlijke partij *onmiddellijk ongegrond is*, omdat *de oorzaak van deze vordering, nl. het misdrijf, niet bewezen is*»¹⁷.

Hoe dan ook, en welke bezwaren betreffende de terminologie ook kunnen worden geopperd, de onbevoegdverklaring om over de burgerlijke rechtsvordering uitspraak te doen is het gevolg van de beslissing die, op de strafvordering, het misdrijf niet bewezen verklaart. De toekenning van schadevergoeding aan de burgerlijke partij tot herstel van de geleden schade zou natuurlijk niet verantwoord zijn, nu de rechter geoordeeld heeft dat het feit dat als oorzaak van de schade werd aangevoerd, niet bewezen is.

49. Wanneer de rechter vrijsprekt onder de omstandigheden als bepaald in het vierde geval — d.w.z. omdat de beklaagde wel geestesziek was in de zin van artikel 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij op het ogenblik dat de feiten werden gepleegd, maar genezen is ten tijde van het vonnis — dan doet hij zijn beslissing tot vrijspraak niet steunen op de overweging dat het misdrijf niet bewezen is; hij stelt integendeel vast dat dit misdrijf bewezen is maar geen grond verschaft tot toepassing van een straf — gelet op de strafrechtelijke ontoerekenbaarheid van de beklaagde bij het plegen van de feiten — noch van de wet tot bescherming van de maatschappij — gelet op de geestestoestand van de beklaagde die ten tijde van het vonnis weer normaal is geworden.

Dat neemt niet weg — en dat is het enige wat voor de burgerlijke partij van belang is — dat het misdrijf bewezen is geacht, wat de rechter ertoe verplicht over de burgerlijke rechtsvordering uitspraak te doen. In het vierde geval, waarbij de beklaagde krankzinnig, ernstig geestelijk gestoord of zwaar zwakzinnig is ten tijde van de feiten, mag de rechter niet de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek toepassen, maar moet hij toepassing maken van artikel 1386*bis* van dat wetboek.

50. Wat de rechten van de burgerlijke partij betreft is het probleem identiek in het tweede geval, waarbij de dader van de feiten geïnterneerd is, en in het vierde geval, waarbij hij vrijgesproken wordt. In beide gevallen namelijk is het zo, dat de rechter bij wie de strafvordering en de burgerlijke rechtsvordering tegelijk aanhangig zijn gemaakt, op de eerstgenoemde vordering beslist dat de vermoedelijke dader van de feiten die feiten inderdaad heeft gepleegd maar bij het plegen ervan zich bevond in een der bij artikel 1 van de

¹⁶ Raadpl. VAN ACKER P., «De rechtspleging tot schadevergoeding in het kader van de wet van 9 april 1930», *R.W.*, 1951-53, 1081-1092 i.h.b. kol. 1086, in fine.

¹⁷ Voetnoot, getekend E.K., onder Cass., 25 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 936.

wet tot bescherming van de maatschappij bedoelde staten.

51. Wij kunnen nu terugkomen op de tweede grond waarop het arrest van het Hof van 22 juli 1981 zijn beslissing doet berusten, te weten «dat de door het hof van assisen veroordeelde beschuldigde tot schadevergoeding gehouden zal zijn op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek en niet op grond van artikel 1386*bis* van dat wetboek».

Met die grond lijkt het Hof impliciet te oordelen — ik heb er al op gewezen — dat de door de raadkamer geïnterneerde verdachte schadevergoeding verschuldigd zal zijn op grond van artikel 1386*bis* en niet krachtens artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.

En nadat ik daarbij de vraag gesteld had of dat wel juist was, heb ik daarop geantwoord dat ik niet geloofde dat die stelling juist was, althans niet noodzakelijk. Om dat antwoord te staven is het dat ik gemeend heb de vier hierboven onderzochte gevallen te moeten onderscheiden. Uit dat onderzoek mag ik het besluit afleiden dat de internering die op de strafvordering wordt uitgesproken, niet noodzakelijk impliceert dat de rechter ten aanzien van de burgerlijke rechtsvordering uitspraak zal doen overeenkomstig artikel 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek. Hij zal die wetsbepaling slechts toepassing laten vinden indien hij vaststelt dat de geïnterneerde zich *ten tijde van de feiten* in een van de bij artikel 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij bepaalde staten bevond.

52. In het geval dat geleid heeft tot 's Hofs arrest van 22 juli 1981, had de raadkamer — ik wil eraan herinneren — de uitspraak over de burgerlijke belangen opgeschort. Hoe zou derhalve de ontvankelijkheid van het hoger beroep dat de burgerlijke partijen voor de kamer van inbeschuldigingstelling hebben ingesteld tegen een uitsluitend op de strafvordering betrekking hebbende beslissing, te verantwoorden zijn?

Zoals in het eerste middel werd betoogd, deed die beslissing geen afbreuk aan de belangen van de burgerlijke partijen. Over die belangen zou achteraf voor de raadkamer geding zijn gevoerd en, ingeval dat onderzoeksgerecht van oordeel zou zijn geweest dat de geïnterneerde zich *ten tijde van de feiten* bevond in een ernstige staat van geestesstoornis of van zwakzinnigheid, en mitsdien artikel 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek zou hebben toegepast, dan zouden de burgerlijke partijen ontvankelijk zijn geweest om tegen die *op hun burgerlijke rechtsvorderingen gewezen beslissing* in hoger beroep te komen. Zij zouden aan de kamer van inbeschuldigingstelling hebben kunnen vragen de over hun particuliere belangen uitspraak doende beschikking te vernietigen, vast te stellen dat de geïnterneerde *ten tijde van de feiten* normaal was en hem derhalve ertoe te veroordelen de door zijn schuld veroorzaakte schade te vergoeden overeenkomstig de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek. Als de kamer van inbeschuldigingstelling de aanspraken van de burgerlijke partijen verantwoord achtte, stond het haar vrij daarover recht te doen. Er is geen enkele rechtsregel die haar dat verbiedt.

53. Voor de onderzoeksgerechten, *uitspraak doende als vonnisgerechten*, is de toestand van de burgerlijke partijen te vergelijken met die van de burgerlijke partijen voor de vonnisgerechten.

Wanneer de correctionele of de politierechtbank de beklaagde vrijspreekt op grond dat het misdrijf niet bewezen

is, verklaart die rechtbank zich onbevoegd¹⁸ om over de burgerlijke rechtsvordering uitspraak te doen.

Wanneer alleen de burgerlijke partij in hoger beroep is gekomen, beschikt de appèlrechter over de macht om te beslissen of het misdrijf dat aan de burgerlijke rechtsvordering ten grondslag ligt, bewezen is. Dusdoende miskent hij noch het gezag noch de kracht van gewijsde die aan de beslissing tot vrijspraak verbonden is. Voor de beklaagde blijft de vrijspraak onverkort. De beslissing op de strafvordering is in kracht van gewijsde gegaan.

54. Om evenwel binnen de perken van de aanhangigmaak — d.w.z. over de burgerlijke rechtsvordering — uitspraak te doen, is het zo dat de appèlrechter mag — ja zelfs moet — toetsen of het misdrijf, *dat nu eenmaal aan die vordering ten grondslag ligt*, al dan niet bewezen is. Verklaart hij het bewezen, dan heeft hij daaruit geen enkele gevolgtrekking te maken in verband met de strafvordering, die immers definitief is beslecht, maar dient hij de onbevoegdheidsbeslissing van de eerste rechter teniet te doen en na, bij wijze van uitspraak over de enkele burgerlijke rechtsvordering, het misdrijf bewezen te hebben verklaard, aan de burgerlijke partij schadevergoeding toe te kennen tot herstel van de door dat misdrijf veroorzaakte schade.

Op dat punt is de rechtspraak — en bijzonder die van het Hof — vaststaand¹⁹.

55. Er is geen enkele reden om daarover anders te gaan beslissen wanneer de correctionele rechtbank, in plaats van de beklaagde vrij te spreken en zich onbevoegd te verklaren ten aanzien van de burgerlijke rechtsvordering, de internering beveelt en aan de burgerlijke partij een billijke vergoeding toewijst, overeenkomstig artikel 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek.

Wanneer alleen de burgerlijke partij in hoger beroep komt, wordt daardoor alleen de burgerlijke rechtsvordering — en niet de strafvordering — bij de correctionele kamer van het hof van beroep aanhangig gemaakt. De beslissing over laatstgenoemde vordering, ongeacht of die een internering dan wel een vrijspraak behelst, is in kracht van gewijsde getreden. Bij het hof van beroep is alleen de burgerlijke rechtsvordering aanhangig, maar dan ook heel die vordering, weshalve dat hof de bevoegdheid heeft om alle litigieuze vragen te toetsen en te beslissen waarvan de oplossing nodig is om over die burgerlijke rechtsvordering uitspraak te kunnen doen.

Daaraan is niets stuitends noch wat dan ook dat zou strijdig zijn met de wettelijke regelen. Ik zou zelfs geneigd zijn te stellen dat de bezwaren die tegen de zoëven vermelde rechtspraak weleens worden geopperd bij vrijspraak van de beklaagde, nog minder gegrond zijn wanneer de dader van de feiten geïnterneerd wordt.

56. Wanneer een burgerlijke partij een vordering tot schadevergoeding instelt tegen een in eerste aanleg vrijgesproken beklaagde, dan moet de appèlrechter, wil hij die vordering toewijzen, op de burgerlijke rechtsvordering beslissen dat het misdrijf bewezen is, terwijl op de strafvordering de eerste rechter definitief heeft beslist dat dit misdrijf niet bewezen is. Dat is het wat op het eerste gezicht aan-

¹⁸ Over het begrip «onbevoegdheid», cf. supra, nrs. 47 en 48.

¹⁹ Raadpl. onder meer Cass., 25 maart 1980, *Arr. Cass.*, 1979-80, 924, en de in de voetnoot 1 aangehaalde arresten.

stoot geeft, daarin is het dat een contradictie schuilt waaruit sommigen een miskenning van het gezag van het gewijsde in strafzaken menen te mogen afleiden. Af en toe wordt in de voorzieningen nog een beroep gedaan op dat middel, dat door het Hof evenwel systematisch afgewezen wordt.

57. Wanneer de beklaagde door de correctionele rechtbank niet vrijgesproken maar geïnterneerd wordt en alleen de burgerlijke partij, die op grond van artikel 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek schadevergoeding heeft verkregen, tegen die beslissing in hoger beroep komt, mag het hof van beroep op de burgerlijke rechtsvordering vrijelijk uitspraak doen, zonder dat daarbij sprake is van enige — zelfs schijnbare — tegenstrijdigheid met de beslissing tot internering die op de strafvordering is getroffen.

Om de vordering toe te wijzen van de burgerlijke partij die schadeloosgesteld wil worden op grond van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, dient het hof van beroep eerst te beslissen dat het misdrijf bewezen is, vervolgens dat de dader van dat misdrijf bij het plegen ervan niet krankzinnig noch ernstig geestesgestoord of zwakzinnig was.

58. Met zijn beslissing dat het misdrijf bewezen is, gaat het hof van beroep niet in tegen de beslissing die is uitgesproken op de strafvordering. Om de internering te bevelen had de correctionele rechtbank immers ook beslist — op de strafvordering — dat het misdrijf bewezen was of althans dat de beklaagde de feiten gepleegd had.

59. Bij zijn uitspraak over de geestestoestand van de geïnterneerde *ten tijde van de feiten*, kan het hof van beroep al evenmin in strijd komen met de correctionele rechtbank, aangezien deze de geestestoestand van de beklaagde te dien tijde niet te beoordelen had. Mocht die rechtbank toch bepaalde overwegingen gewijd hebben aan de geestestoestand van de beklaagde ten tijde van de feiten, dan zou aan die beschouwingen — die niet de noodzakelijke redengeving van het dispositief van internering opleveren — geen enkel gezag van het gewijsde verbonden zijn.

60. Indien, in de door 's Hof's arrest van 22 juli 1981 beslechte zaak, de internering door de correctionele rechtbank was uitgesproken en niet door de raadkamer, en het hoger beroep van de burgerlijke partij dus bij de correctionele kamer van het hof van beroep en niet bij de kamer van inbeschuldigingstelling aanhangig zou zijn geweest, dan kan ik bezwaarlijk geloven dat het Hof zou hebben beslist dat een dergelijk hoger beroep ontvankelijk was en daarbij als wettelijke grondslag van dat buitensporig recht van de burgerlijke partij artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering zou hebben aangewezen.

Deze wetsbepaling — het Hof heeft er uitdrukkelijk op gewezen — heeft betrekking op de regeling van de procedure. Het is enkel omdat de internering gelast was door een onderzoeksgerecht, dat het Hof melding heeft gemaakt van artikel 135, terwijl, naar mijn bescheiden mening, het probleem zich net eerder voordoet voor de vonnisgerichten én voor de onderzoeksgerechten, nu deze laatste uitspraak doen als vonnisgerichten²⁰.

61. Derhalve kan het door de burgerlijke partij bij de kamer van inbeschuldigingstelling ingestelde hoger beroep

tegen een beschikking die de internering gelast, de beslissing tot internering niet bij het rechtscollege in hoger beroep aanhangig maken. Wanneer alleen de burgerlijke partij in hoger beroep komt, dan blijft de door de raadkamer geïnterneerde dader van de feiten geïnterneerd en doet de kamer van inbeschuldigingstelling, waarbij alleen de burgerlijke rechtsvordering is aangebracht, vrijelijk uitspraak binnen de perken van die aanhangigmaking. De beslissing tot internering wordt niet opnieuw ter discussie gesteld. Alleen het openbaar ministerie en de verdachte of diens raadsman kunnen voor de kamer van inbeschuldigingstelling in hoger beroep komen tegen beslissingen van de raadkamer waarbij een internering gelast of geweigerd wordt. Artikel 8, eerste lid, van de wet van 1 juli 1964 — we hebben het reeds gezegd — bepaalt zulks uitdrukkelijk. De burgerlijke partij beschikt niet over dat recht.

62. Ik vraag het Hof deze voorziening te baat te nemen om terug te keren tot de strikte toepassing van de rechtsprincipes en de rechtsregels.

Maar hoe kunnen we tot die toepassing op het bestreden arrest komen?

Allereerst door de voorziening van de vennootschappen die optreden als eisende burgerlijke partijen, onontvankelijk te verklaren in zoverre die voorziening gericht is tegen de beslissing op de strafvordering. Vervolgens door de casuïstiek uit te spreken van de beslissing op de burgerlijke rechtsvorderingen, de beslissing namelijk waarbij de kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Gent zich onbevoegd heeft verklaard om over die vorderingen uitspraak te doen.

63. Het is duidelijk dat voor de kamer van inbeschuldigingstelling die het bestreden arrest heeft gewezen, de onbevoegdheid ten aanzien van de burgerlijke rechtsvorderingen voortvloeit uit de beslissing waarbij ten aanzien van de strafvordering gezegd wordt dat er geen grond is om de internering van de verdachte te gelasten.

64. Het mag alleszins bevreemdend heten dat op de enkele grond dat betrokkene geen gevaar oplevert voor zichzelf noch voor de maatschappij, de beslissing wordt gewezen de verdachte niet te interneren, terwijl het arrest toch vaststelt dat die verdachte de hem ten laste gelegde misdrijven gepleegd heeft en bij de uitspraak van de kamer van inbeschuldigingstelling in een ernstige staat van geestesstoornis verkeerde die hem ongeschikt maakte tot het controleren van zijn daden.

De wettigheid van een dergelijke beslissing werd nochtans erkend bij een arrest van het Hof van 26 februari 1934²¹, een arrest dat overigens vinnig gehekelde werd in een lange noot van procureur-generaal Paul Leclercq²². Die rechtspraak lijkt niettemin expliciet te zijn bevestigd bij het arrest van 25 maart 1946 waarin het Hof de internering «een facultatieve maatregel» heet²³, en overigens vindt zij althans impliciet bevestiging in verscheidene latere arresten²⁴.

²¹ *Bull. en Pas.*, 1934, I, 180.

²² *Idem.*

²³ *Arr. Cass.*, 1946, 177.

²⁴ Raadpl. onder meer Cass., 19 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 689; Cass., 18 mei 1976, *ibid.*, 1976, 1036; Cass., 20 september 1977, *ibid.*, 1978, 90.

²⁰ In geen geval treedt de burgerlijke partij in de internering op (raadpl. Camss., 6 september 1945, *Arr. Cass.*, 1945, 200).

Een ontleding van die verscheidene arresten en de vergelijking van hun redengeving zou beslist zeer interessant zijn maar zou het bestek van deze voorziening te buiten gaan. Ik mag dus niet toegeven aan de verleiding om hier een dergelijke studie te maken.

65. Nu de beslissing dat er geen grond bestaat om de internering te bevelen op de strafvordering gewezen is, zal het Hof — als het zich bij mijn zienswijze aansluit — de voorziening, die enkel door de burgerlijke partijen is ingesteld, onontvankelijk verklaren in zoverre die tegen die beslissing is gericht.

66. Mocht het Hof het op dat punt niet met mij eens zijn, en, de bedoelde beslissing met een buitenvervolginstelling gelijkstellend, de voorziening van de burgerlijke partijen ontvankelijk verklaren, dan zou het niettemin geen middelen van ambtswege aanvoeren²⁵. Het zou ermee volstaan zich uit te spreken over de middelen van de burgerlijke partijen en die lijken mij niet op te komen tegen het dispositief waarbij wordt gezegd dat er geen grond is om de internering van de verdachte te bevelen omdat de betrokkene niet gevaarlijk is.

67. Weliswaar doen de eiseressen in het eerste onderdeel van hun eerste middel gelden dat, krachtens artikel 7 van de wet tot bescherming van de maatschappij, de onderzoeksgerechten die vaststellen dat de verdachte de hem ten laste gelegde feiten heeft gepleegd en zich in een van de bij artikel 1 van de wet tot bescherming van de maatschappij bepaalde staten bevindt, geen andere bevoegdheid hebben dan de internering van die verdachte te bevelen, maar niet over de macht beschikken te zeggen dat er geen grond bestaat tot vervolging.

Uit dat betoog blijkt dat de grief van de eiseressen niet gericht is tegen de beslissing waarbij gezegd wordt dat er geen grond tot internering is, maar tegen de beslissing dat er geen grond tot vervolging is; de strekking van dat eerste onderdeel wordt trouwens verduidelijkt door het besluit dat de eiseressen eruit afleiden, te weten dat het arrest een schending inhoudt van de artikelen 7, 8 en 11 van de wet tot bescherming van de maatschappij, welke wetsbepalingen niet voorzien in de mogelijkheid om een «buitenvervolginstelling» uit te spreken.

Nu is het bestreden arrest wis en zeker geen arrest van buitenvervolginstelling. Ook als het Hof zou beslissen dat de voorziening van de eiseressen tegen de beslissing op de strafvordering ontvankelijk is, dan zou het dat doen doordat het de bestreden beslissing met een buitenvervolginstelling *gelijkstelt*. De beslissing dat er geen grond aanwezig is om de internering te bevelen, zou evenwel geen buitenvervolginstelling worden door het feit alleen dat zij ermee wordt gelijkgesteld.

Wat zijn eerste onderdeel betreft, mist het eerste middel derhalve feitelijke grondslag.

68. In het tweede onderdeel van hetzelfde middel betogen de eiseressen dat, ook in de veronderstelling dat een mogelijkheid tot buitenvervolginstelling bestaat, de door het arrest op de strafvordering gewezen beslissing met een internering gelijkstaat zodat de kamer van inbeschuldigingstelling met die beslissing uitspraak heeft gedaan over de straf-

vordering in de zin van artikel 11 van de wet tot bescherming van de maatschappij, waardoor zij meteen verplicht was ook uitspraak te doen over de burgerlijke rechtsoverdringen die bij haar aanhangig waren gemaakt.

Wat dit tweede onderdeel betreft, lijkt het middel mij gegrond.

Naar mijn gevoelen is het zeker dat, met zijn beslissing dat de verdachte de feiten gepleegd heeft, dat hij in een ernstige toestand van geestesstoornis verkeert, maar dat hij evenwel niet gevaarlijk is en niet geïnterneerd dient te worden, het bestreden arrest uitspraak doet op de strafvordering. Of zij nu goed of slecht, wettig dan wel onwettig is, die beslissing beëindigt de strafvordering. Het bestreden arrest doet uitspraak over de zaak zelve, en die beslissing op de strafvordering, nu daartegen niet met een regelmatige en ontvankelijke voorziening wordt opgekomen, is definitief.

Naar recht mocht de kamer van inbeschuldigingstelling zich dan ook niet onbevoegd verklaren om van de burgerlijke rechtsoverdringen kennis te nemen; zij was integendeel ertoe gehouden met toepassing van de artikelen 4 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering en 11 van de wet tot bescherming van de maatschappij, uitspraak te doen over de zaak zelve van de gezegde burgerlijke rechtsoverdringen²⁶.

69. Wat nu het tweede middel betreft dat door de eiseressen wordt aangevoerd, dat hoeft m.i. niet te worden getoetst; het is namelijk niet van dien aard dat het tot een ruimere cassatie kan leiden dan het tweede onderdeel van het eerste middel dat kan doen.

In dat tweede middel hekelen de eiseressen het arrest waar het beslist dat verweerder *ten tijde van de feiten* in een ernstige toestand van geestesstoornis verkeerde die hem ongeschikt maakte om zijn daden te controleren.

Om de redenen die ik hierboven heb vermeld bij het nagaan van de bevoegdheden van de appelrechter bij wie alleen de burgerlijke rechtsoverdring aanhangig is, zal het op de weg liggen van het gerecht waarnaar de zaak verwezen wordt — de kamer van inbeschuldigingstelling te Antwerpen of te Brussel — vrijelijk de geestestoestand van verweerder ten tijde van de feiten te beoordelen en, overeenkomstig zijn beslissing dienaangaande, hetzij de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, hetzij artikel 1386bis van datzelfde wetboek toe te passen.

70. *Conclusie*: cassatie, op het tweede onderdeel van het eerste middel, van de beslissing op de burgerlijke rechtsoverdringen.

Arrest

Gelet op het bestreden arrest, op 7 mei 1981 door het Hof van Beroep te Gent, kamer van inbeschuldigingstelling, gewezen;

I. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de door de eiseressen tegen verweerder ingestelde civielrechtelijke vorderingen:

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 7, 8, 11 van de wet van 9 april 1930 tot bescher-

²⁵ Raadpl. Cass., 10 december 1980, *Bull. en Pas.*, 1981, I, 412.

²⁶ Vóór de wet van 1 juli 1964, raadpl. Cass., 14 februari 1944, *Arr. Cass.*, 1944, 104; in de wet van 1 juli 1964, zie art. 11, tweede lid.

ming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, als gewijzigd door de wet van 1 juli 1964, en 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering,

doordat het arrest, na te hebben vastgesteld dat «beklaagde de hem ten laste gelegde feiten gepleegd heeft» en «dat de beklaagde zich op het ogenblik der hem ten laste gelegde feiten en ook thans in een van de bij artikel 1 van de wet van 9 april 1930, als vervangen door de wet van 1 juli 1964, voorziene staten bevond en bevindt, namelijk in een ernstige staat van geestesstoornis die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden», beslist dat «er geen aanleiding is tot verdere vervolging» en «er nochtans geen redenen zijn om de internering van beklaagde te gelasten», *en doordat* het arrest beslist dat de kamer van inbeschuldigingstelling «niet bevoegd is om kennis te nemen van de vorderingen der burgerlijke partijen, gezien geen internering lastens de verdachte wordt uitgesproken» en hem tot «de kosten van hun stelling» veroordeelt,

terwijl, eerste onderdeel, krachtens artikel 7 van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, zoals deze is vervangen door de wet van 1 juli 1964, de onderzoeksgerechten die vaststellen dat de verdachte verkeert in een van de staten bedoeld in artikel 1 van voormelde wet, slechts de mogelijkheid hebben de internering te gelasten en niet bevoegd zijn om te beslissen dat om de reden dat de verdachte geen gevaar oplevert voor zichzelf noch voor de maatschappij, er geen aanleiding bestaat tot verdere vervolging; krachtens artikel 8 van voormelde wet, hoger beroep tegen een beslissing van de raadkamer door de verdachte of zijn advocaat slechts kan worden ingesteld wanneer de raadkamer de internering heeft gelast of geweigerd, hetgeen impliceert dat de kamer van inbeschuldigingstelling in dat geval slechts bevoegd is hetzij de internering te gelasten hetzij deze te weigeren en de verdachte alsdan te verwijzen naar de correctionele rechtbank indien voldoende gronden aanwezig zijn, en derhalve niet bevoegd is om, zonder de internering te gelasten, na de ten laste gelegde feiten bewezen te hebben verklaard, te beslissen dat er geen aanleiding is tot verdere vervolging; het voorgaande bevestigd wordt door artikel 11 van voormelde wet, volgens hetwelk het onderzoeksgerecht of het vonnisgerecht, ingeval zij de internering gelasten — en aldus een einde maken aan de strafvervolging —, bevoegd worden om over de bij hen aanhangige burgerlijke vordering te beslissen,

zodat het arrest, door — na beslist te hebben dat de beklaagde de hem ten laste gelegde feiten gepleegd heeft, dat hij zich «ook thans» in een van de bij artikel 1 van de voormelde wet omschreven toestanden bevindt — hem niet te interneren doch te beslissen dat er geen aanleiding bestaat tot verdere vervolging om de reden dat hij geen gevaar oplevert voor zichzelf noch voor de maatschappij, en door op die gronden en in die omstandigheden het hof niet bevoegd te verklaren om kennis te nemen van de vorderingen der burgerlijke partijen en deze tot «de kosten van hun stelling» te veroordelen, schending inhoudt van de artikelen 7, 8 en 11 van de wet van 9 april 1930 als vervangen door de wet van 9 juli 1964, daar deze wetsbepalingen niet voorzien in de mogelijkheid tot een dergelijke «buitenvervolginstelling» en dientengevolge afwijzing van de burgerlijke partijen;

tweede onderdeel, voor zover zou worden aangenomen dat de mogelijkheid tot «buitenvervolginstelling» in de in het eerste onderdeel geschetste omstandigheden toch zou bestaan, een dergelijke beslissing om niet verder te vervolgen — na vastgesteld te hebben dat de verdachte zich in een van de in artikel 1 van voormelde wet bedoelde toestanden bevindt, dat hij de feiten heeft gepleegd, doch dat er geen aanleiding bestaat om hem te interneren wegens het feit dat hij geen gevaar oplevert voor zichzelf of voor de maatschappij —, een beslissing is die gelijkstaat met internering en op dezelfde wijze en om dezelfde redenen een einde maakt aan de strafvervolging en derhalve in de zin van artikel 11 van voormelde wet als een beslissing tot internering dient te worden beschouwd; derhalve krachtens artikel 11 van voormelde wet van 9 april 1930, als vervangen door de wet van 1 juli 1964, het onderzoeksgerecht of vonnisgerecht dat een dergelijke beslissing treft, niet alleen dient te beslissen over de strafvordering (zoals in casu wel is gedaan) doch eveneens over de bij hen aanhangige civielrechtelijke vorderingen; luidens artikel 4 van de wet van 17 april 1878 de civielrechtelijke vordering terzelfder tijd en voor dezelfde rechter kan worden uitgeoefend als de strafvordering,

zodat het arrest, door in de gemelde omstandigheden, om de reden dat geen internering wordt gelast, het hof niet bevoegd te hebben geacht om kennis te nemen van de vorderingen van de burgerlijke partijen en deze te veroordelen tot de «kosten van hun stelling», schending inhoudt van voormeld artikel 11, en door aldus niet toe te laten dat de civielrechtelijke vordering terzelfder tijd en voor dezelfde rechters uitgeoefend wordt als de strafvordering, schending inhoudt van artikel 4 van de wet van 17 april 1878:

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het arrest op strafrechtelijk gebied beslist: «Stelt vast dat de beklaagde de hem ten laste gelegde feiten gepleegd heeft; stelt vast dat de beklaagde zich op het ogenblik der hem ten laste gelegde feiten en ook thans in een van de bij artikel 1 van de wet van 9 april 1930, zoals vervangen door de wet van 1 juli 1964, voorziene staten bevond en bevindt, namelijk in een ernstige staat van geestesstoornis die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden, zodat er geen aanleiding is tot verdere vervolging; zegt dat er nochtans geen redenen zijn om de internering van de beklaagde te gelasten»; dat het arrest dit laatste grondt op de overweging «dat de verdachte thans geen gevaar is voor zichzelf noch voor de maatschappij, hetgeen meteen ook leidt tot het gevolg dat er geen redenen zijn om hem te interneren»;

Overwegende dat een dergelijke beslissing, waarvan de wettigheid door geen ontvankelijke voorziening wordt aangevochten, een eindbeslissing op de strafvordering is van dezelfde aard als de beslissingen van de vonnisgerechten; dat zij dan ook geen beschikking van buitenvervolginstelling is in de zin van artikel 128 van het Wetboek van Strafvordering;

Dat het onderdeel, dat op een verkeerde uitlegging van het arrest berust, feitelijke grondslag mist;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het arrest, zoals blijkt uit het antwoord op het eerste onderdeel, bij de beslissing op de strafvordering, vaststelt dat verweerder de feiten heeft gepleegd; dat

de kamer van inbeschuldigingstelling, gelet op die vaststelling, nu zij een beslissing van dezelfde aard als die van een vonnisgerecht wees, verplicht was, krachtens de artikelen 4 van de wet van 17 april 1878 en 11 van de wet van 1 juli 1964, ook uitspraak te doen over de regelmatig bij haar aangebrachte civielrechtelijke vorderingen;

Dat het arrest derhalve ten deze, op grond dat geen internering ten laste van verweerder werd uitgesproken, niet wettig kon beslissen dat de kamer van inbeschuldigingstelling niet bevoegd was om kennis te nemen van de civielrechtelijke vorderingen van de eiseressen;

Dat het onderdeel gegrond is;

II. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de strafvordering:

Overwegende dat, zoals blijkt uit het antwoord op het eerste middel, het arrest geen beslissing van buitenvervolginstelling is;

Overwegende dat de eiseressen, burgerlijke partijen, die ook niet in kosten van de strafvordering zijn veroordeeld, geen hoedanigheid hebben om tegen de beslissing op die vordering cassatieberoep in te stellen;

Om die redenen,

zonder acht te slaan op het tweede middel dat niet tot ruimere cassatie kan leiden, vernietigt het bestreden arrest in zoverre het hof van beroep zich onbevoegd verklaart om kennis te nemen van de civielrechtelijke vorderingen van de eiseressen en de kosten van hun burgerlijke-partijstelling te hunnen laste laat; beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing; veroordeelt verweerder in de helft van de kosten en de eiseressen in de overige kosten; verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Brussel, kamer van inbeschuldigingstelling.

RAAD VAN STATE

7e KAMER — 10 JUNI 1982

Voorzitter: de h. Baeteman

Staatsraden: de hh. Depondt en Debaedts

Auditeur: mevr. Tulkens

Advocaat: mr. Van den Vonder loco Verbist

Hinderlijke inrichtingen — Normale hinder van buurschap — Formele motivering van weigeringsbeslissing.

De wetgeving op de hinderlijke inrichtingen heeft niet tot doel de exploitatie van bedrijven te verbieden zodra ze voor de buren hinderlijk zijn, maar wel de exploitatie van deze bedrijven te verbieden wanneer het storend karakter de grenzen van de normale hinder van buurschap overtreft; de vaststelling door de bestendige deputatie dat de «geplande inrichting onvermijdelijk hinder zal veroorzaken», zonder dat hierbij deze hinder tegen de normale lasten van de buurschap wordt afgewogen, kan op zichzelf geen motief zijn om de exploitatie van leghennenstallen te verbieden.

De eenvoudige verwijzing in de beslissing naar het advies van de provinciale directeur van de stedenbouw en naar het verslag van de gezondheidsinspecteur, waarvan verzoeker geen kennis kreeg, voldoet niet aan de motivering waartoe de bestendige deputatie wettelijk verplicht was.

H. t/ Bestendige Deputatie Brabant
Arrest nr. 22.330

Gezien het verzoekschrift ingediend op 9 mei 1979 door Frans H., landbouwer, tot vernietiging van de beslissing van 8 februari 1979 waarbij de bestendige deputatie van de provincieraad van Brabant op beroep van verzoeker, de beslissing bevestigt van het college van burgemeester en schepenen van de stad Aarschot tot weigering van een vergunning voor de exploitatie van een leghennenbedrijf te L.;

Overwegende dat de feiten van de zaak als volgt kunnen worden samengevat:

1. Verzoeker, die landbouwer is, vroeg in april 1977 een bouwvergunning voor het bouwen van drie stallen voor leghennen op een terrein van ongeveer 5.000 m² gelegen te L. Het college van burgemeester en schepenen van de stad Aarschot weigerde de vergunning maar het beroep van verzoeker tegen deze beslissing werd door de bestendige deputatie van de provincieraad van Brabant op 8 december 1977 ingewilligd.

Op beroep ingesteld door het college van burgemeester en schepenen weigerde de Koning de bouwvergunning.

Deze weigering werd door arrest nr. 22.141 van de Raad van State van 23 maart 1982 vernietigd. De vernietiging was gebaseerd op de overweging dat het bestreden besluit de rechtens vereiste feitelijke grondslag miste.

2. Op 29 april 1977 diende verzoeker bij het college van burgemeester en schepenen van de stad Aarschot een vraag in voor de exploitatie van de drie voornoemde leghennenstallen. Het college weigerde op 23 januari 1978 de gevraagde vergunning te verlenen. Als motieven voor de weigering werden opgegeven:

— het proces-verbaal van sluiting van het onderzoek de commodo et incommodo, waaruit blijkt dat verschillende personen in een collectief schrijven bezwaar hadden ingediend,

— het ongunstig advies van 13 juni 1977 van de gezondheidsinspecteur,

— de ongunstige ligging van de inplantingsplaats en het hinderlijk karakter van het bedrijf voor de omgeving.

3. Verzoeker stelde tegen deze beslissing beroep in bij de bestendige deputatie van de provincieraad van Brabant. De provinciale directeur van het bestuur van de stedenbouw en de ruimtelijke ordening gaf op 28 september 1978, het volgend advies: «Het betrokken terrein ligt deels in het landelijk woongebied (ontwerp-gewestplan Aarschot-Diest van 15 oktober 1975). De aangevraagde inrichting is derhalve principieel niet in strijd met de algemene planologische voorschriften (art. 6 - 2.1.3.). Uit de ingediende bezwaren is gebleken dat aan deze voorwaarde niet wordt voldaan» (sic).

Het advies van 8 november 1978 van de gezondheidsinspecteur luidde als volgt: «De inrichting is inderdaad gepland op de rand van een woongebied en een landelijk woongebied en voorzien ten N.O. van deze gebieden. Ik

ben dan ook de mening toegedaan dat met de overheersende Z.W.-winden de hinder onvermijdelijk zal zijn. Als men dan nog weet dat het tot hiertoe bij plannen gebleven is en er nog niets gebouwd is en de belanghebbende nog over grondstukken beschikt in volle agrarisch gebied, dan is mijn houding op zijn minst begrijpelijk.»

4. Daarop nam de bestendige deputatie de bestreden beslissing die na verwijzing naar de adviezen van 28 september 1978 van het bestuur van stedenbouw en van 8 november 1978 van de provinciale gezondheidsinspecteur, alleen overwoog dat de plaatsen gelegen zijn «op de rand van een woongebied en een landelijk woongebied» en dat «de geplande inrichting onvermijdelijk hinder zal veroorzaken».

Overwegende dat verzoeker in een enig middel vooreerst aanvoert dat de bestreden beslissing gebaseerd is op een «onwettelijke motivering» doordat ze ten onrechte verwijst naar het advies van 28 september 1978 van de provinciale directeur van de stedenbouw hoewel de beslissing van 8 december 1977 waarbij de bestendige deputatie de bouwvergunning verleende, nog steeds geldig was op 28 september 1978;

Overwegende dat het advies van de provinciale directeur van de stedenbouw van 28 september 1978 gegeven werd met toepassing van artikel 9bis van het Algemeen Reglement voor de Arbeidsbescherming, dat aan de bestendige deputatie voorschrijft zodanig advies in te winnen voordat ze over een aanvraag tot het verkrijgen van een exploitatievergunning uitspraak doet; dat het middel op dit punt niet gegrond is;

Overwegende dat verzoeker nog aanvoert dat de bestreden beslissing gebaseerd is op «een onwettelijke motivering» doordat «ze verkeerd stelt dat de plaatsen gelegen zijn op de rand van een woongebied en een landelijk woongebied» terwijl de «plaatsen gelegen zijn aan de rand van het agrarisch gebied en het landelijk woongebied»; dat volgens verzoeker «overeenkomstig artikel 6, 1.2.2. (van het koninklijk besluit van 28 december 1972 betreffende de inrichting en de toepassing van de ontwerp-gewestplannen en gewestplannen) de woongebieden met landelijk karakter bestemd zijn voor woningbouw in het algemeen en tevens voor landbouwbedrijven» en dat dit zelfs «geldt voor hinderlijke landbouwbedrijven aangezien in artikel 11 van hetzelfde koninklijk besluit bepaald wordt dat de afstandregel niet geldt ten opzichte van woongebieden met landelijk karakter»; dat ten slotte volgens verzoeker «het bedrijf voor het grootste gedeelte zelf in het agrarisch gebied gelegen is»;

Overwegende dat in de loop van de procedure de vraag tot het verkrijgen van een exploitatievergunning van drie leghennenstallen, tot twee dergelijke inrichtingen beperkt werd; dat volgens het gewestplan Aarschot-Diest, goedgekeurd bij koninklijk besluit van 7 november 1978, de twee geplande leghennenstallen gevestigd zouden zijn in een landschappelijk waardevol agrarisch gebied behoudens een klein deel van één leghennenstal dat in een woongebied met landelijk karakter gelegen zou zijn; dat de overweging van de bestreden beslissing luidens welke «de plaatsen gelegen zijn op de rand van een woongebied en een landelijk woongebied» niet met de werkelijkheid strookt;

Overwegende dat verzoeker in zijn memorie van wederantwoord de in het middel ingeroepen «onwettelijke motivering» verder staft door erop te wijzen dat de tweede

overweging waarop de bestreden beslissing steunt, t.w. dat «de geplande inrichting onvermijdelijk hinder zal veroorzaken», niet voldoende is om de onderneming te verbieden;

Overwegende dat de wetgeving op de hinderlijke inrichtingen niet tot doel heeft de exploitatie van bedrijven te verbieden zodra ze voor de burens hinderlijk zijn maar wel de exploitatie van deze bedrijven te verbieden wanneer het storend karakter de grenzen van de normale hinder van buurschap overtreft; dat de vaststelling door de bestendige deputatie dat de «geplande inrichting onvermijdelijk hinder zal veroorzaken» zonder dat hierbij deze hinder tegen de normale lasten van de buurschap werd afgewogen, op zichzelf geen motief kon zijn om de exploitatie van de leghennenstallen te verbieden;

Overwegende dat aldus blijkt dat de twee overwegingen waarop de bestreden beslissing gebaseerd is geen in feite of in rechte aanneembare motieven waren om de bedoelde exploitatie te verbieden;

Overwegende dat ook de eenvoudige verwijzing in de bestreden beslissing naar het overigens onbegrijpelijk advies van de provinciale directeur van de stedenbouw en naar het verslag van de gezondheidsinspecteur, waarvan verzoeker geen kennis kreeg, niet voldoet aan de motivering waartoe de bestendige deputatie wettelijk verplicht was; dat het middel ook op dit punt gegrond is;

Overwegende dat de bestendige deputatie ter zake is opgetreden voor het Vlaamse Gewest; dat de kosten ten laste van het Vlaamse Gewest moeten worden gelegd.

MILITAIR HOF TE BRUSSEL

17 FEBRUARI 1983

Voorzitter: de h. Van Malderen

Openbaar ministerie: de h. Bogaert

Militaire gerechten — Bevoegdheid ratione personae.

Ingeval de strafbare feiten ten laste van de beklagde betrekking hebben op een reeks samenhangende misdrijven met een zelfde bedrieglijk opzet gepleegd, deels terwijl hij militair was en deels terwijl hij nog burger was, dient het geheel der samenhangende feiten door het gewone strafrecht beoordeeld te worden.

W.

Overwegende dat op 13 oktober 1982 de procureur des Konings te Leuven de onderhavige strafzaak ten laste van beklagde, die op 1 juli 1982 als dienstplichtige de hoedanigheid van militair had verworven, tot beschikking overmaakte aan de krijgsauditeur te Brussel;

Overwegende dat op 5 januari 1983 de Krijgsraad te Brussel beklagde op tegenspraak veroordeelde tot een enkele straf van zes maanden gevangenisstraf en een geldboete van 100 fr. met de bijzondere verbeurdverklaring van de in beslag genomen stukken;

Overwegende dat de strafbare feiten ten laste van beklagde gelegd betrekking hebben op een reeks van samenhangende misdrijven, met een zelfde bedrieglijk opzet

gepleegd, namelijk de uitgifte van cheques zonder voorafgaande en beschikbare dekking en oplichting, zich uitstrekkende over een periode vanaf 1 mei 1982 (ogenblik waarop beklaagde als burger onder de bevoegdheid valt van de gewone rechtsmacht) tot en met 9 augustus 1982 (terwijl beklaagde ondertussen als dienstplichtige, de hoedanigheid van militair had verworven vanaf 1 juli 1982);

Overwegende dat artikel 26 van het Wetboek van Strafrechtspleging voor het Leger (wet van 30 april 1919, art. 15) bepaalt: «Wanneer een inbreuk tot de bevoegdheid van de militaire rechtsmacht behoort, *samenhangt* met een inbreuk die tot de bevoegdheid van de gewone rechtsmacht behoort, worden beide door de gewone rechtsmacht be-recht»;

Overwegende dat er connexiteit is wanneer een goede rechtsbedeling vereist dat de verscheidene misdrijven, door één of verscheidene personen gepleegd, terzelfder tijd worden vervolgd;

Overwegende dat in geval van een door een burger gepleegd misdrijf, die later militair wordt en een ander misdrijf pleegt, beide misdrijven samenhangend zijn en gelijktijdig vervolgd worden, in welk geval de beklaagde wegens beide misdrijven door de gewone rechter wordt geoordeeld;

Dat bijgevolg het vonnis van de Krijgsraad te Brussel van 5 januari 1983 teniet moet worden gedaan en gezegd dient te worden dat de gewone rechter bevoegd is om kennis te nemen van het geheel der strafbare feiten ten laste van beklaagde gelegd;

(...)

NOOT—Bevoegdheid van de militaire gerechten

1. In dezelfde zin: Cass., 10 november 1936, *Pas.*, 1936, I, 413; G. Schuind, *Traité pratique de droit criminel*, 4e ed., II, p. 106.

2. Deze bevoegdheid van de gewone strafgerechten blijft ook bestaan, wanneer de strafrechter het misdrijf dat zijn bevoegdheid heeft bepaald, niet bewezen of verjaard verklaart (Cass., 9 januari 1933, *Pas.*, 1933, I, 65).

Wanneer het om een voortdurend of gewoontemisdrijf gaat, ten dele gepleegd terwijl de beklaagde gewone burger was, zal het gewone strafgerecht bevoegd zijn zelfs al werd de betrokkene achteraf militair (Corr. Brussel, 21 februari 1922, *R.D.P.*, 1922, 376).

A. Vandeplas

HOF VAN BEROEP TE GENT

10e KAMER — 4 MAART 1982

Voorzitter: de h. Maes

Raadsheren: de hh. Denys en Casier (rapporteur)

Advocaat-generaal: de h. Colpaert

Advocaat: mr. Nijs

Vennootschap — Verbod bepaalde werkzaamheden uit te oefenen — K.B. van 24 oktober 1934 — Burgerlijke vennootschap.

De bepalingen van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 zijn ook toepasselijk m.b.t. de burgerlijke vennootschappen die de vorm van een handelsvennootschap hebben, zelfs al hebben ze een louter burgerlijke activiteit.

De S.

1. In het kader van een gerechtelijk onderzoek tegen de beklaagde wegens bedrieglijke bankbreuk is aan het licht gekomen dat hij bij notariële akte van 3 september 1977 samen met twee andere personen de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid (P.V.B.A.) De S. opgericht heeft.

Hij werd als zaakvoerder aangesteld. Het blijkt nochtans dat hij bij arrest van het Hof van Beroep te Gent van 13 november 1973 veroordeeld was tot een vrijheidsstraf van ten minste drie maanden als dader van oplichtingen.

2. Daar het voorwerp van deze vennootschap, te weten de exploitatie van een landbouwbedrijf en de kweek van paarden en vee van burgerlijke aard is, bleef de vennootschap, alhoewel de vorm van een handelsvennootschap (P.V.B.A.) aangenomen werd, haar burgerlijke aard bewaren en wordt zij niet gelijkgesteld met een handelaar. Dit is dan ook de reden waarom ze niet in staat van faillissement werd verklaard, zoals dit beslist werd bij vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Dendermonde op 19 juni 1978.

3. Deze omstandigheid neemt niet weg dat die vennootschap, die door de vorm van een handelsvennootschap aan te nemen rechtspersoonlijkheid verkrijgt, van rechtswege onderworpen wordt aan alle regels van het door haar aangenomen type. De burgerlijke vennootschap die de vorm van een handelsvennootschap aanneemt zonder haar aard te wijzigen, is onderworpen aan de voorwaarden, die de gecoördineerde wetten opleggen aan de handelsvennootschappen in het belang van de vennoten en van derden, wat betreft de oprichting en de werking. Zij volgt de regelen bepaald voor de statuten en voor hun bekendmaking, voor het scheppen en het overdragen van de aandelen en schuldbrieven, voor het beheer en het toezicht van de vennootschappen, voor de algemene vergaderingen, de inventarissen en de balansen, voor de duur, de ontbinding van de vennootschappen. De oprichters, beheerders en commissarissen dragen de verantwoordelijkheid die erin aangeduid is, en zij zijn blootgesteld aan de burgerlijke en strafrechtelijke sancties (zie de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel van de wet van 14 juni 1926 dat het eerste lid van artikel 212 van de gecoördineerde wetten op de vennootschappen — titel IX van het Wetboek van Koophandel — gewijzigd heeft: *Pasin.*, 1926, 406; *R.P.S.*, 1926, 263 en voornamelijk 266).

Daar ze dezelfde voordelen genieten, hun toegekend met de rechtspersoonlijkheid, moeten beide soorten vennootschappen — hoewel ze hun respectieve aard behouden — onderworpen zijn aan hetzelfde regime van oprichting en werking, om aldus aan derden dezelfde waarborgen van veiligheid te verzekeren en zijn op hen ook de wettelijke regels van toepassing die uitgevaardigd zijn, niet enkel in titel IX van het Wetboek van Koophandel, maar ook in de bijzondere wetten bestemd om het publiek te beschermen tegen de gevaren die kunnen uitgaan van financiers, zaken-

lui of lieden die in het verleden blijk hebben gegeven van grote oneerlijkheid of onbekwaamheid.

Tot die beschermende regelen behoren de bepalingen van artikel 1 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 zoals dit gewijzigd werd bij de artikelen 1 en 2 van de wet van 16 maart 1972 die de toepassing van die bepalingen uitbreidde tot de zaakvoerders van de P.V.B.A.'s (zie het verslag aan de Koning dat dit K.B. voorafgaat: *Pasin.*, 1934, 382).

De stelling van de beklaagde dat de bepalingen van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 enkel toepasselijk zijn op handelsvennootschappen en niet op burgerlijke vennootschappen die de vorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen omdat ze een louter burgerlijke activiteit hebben, kan niet aangenomen worden.

4. De telastlegging zoals omschreven in de dagvaarding is dan ook voor het hof bewezen gebleven, maar ze is slechts bewezen voor de periode van 3 september 1977 tot op 3 december 1980, datum van de vordering van de procureur des Konings tot verwijzing van de zaak naar de correctionele rechtbank, daar voor de latere periode het bewijs niet wordt aangebracht dat de beklaagde nog de verboden functie van zaakvoerder uitgeoefend heeft.

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

6e KAMER — 25 MAART 1982

Voorzitter-rapporteur: de h. Ceulemans

Raadsheren: de hh. Vanderhoeft en W. Bijl

Openbaar ministerie: de h. Velleman

Advocaten: mrs. Segers, Houbon, Bistiaans en Dijk

1. Verdovende middelen — Aangifte — Verschoningsgrond — 2. Wapens — Verweerwapen — Namaakrevolver.

1. Om zich te kunnen beroepen op de verschoningsgrond bedoeld bij art. 6, tweede lid, van de wet van 24 februari 1921 moet de aangever oprecht zijn en binnen zijn eigen wetenschap omtrent de feiten, een volledige aangifte doen. Daarenboven moet de aangifte onthullend zijn, daar de aangegeven feiten slechts dan een verschonende werking hebben als ze tevoren nog niet aan de overheid bekend waren hetzij ten gevolge van opsporingen, hetzij ten gevolge van vorige aangiften.

2. Een alarmrevolver Mondial, kaliber 6 mm (.22), die perfect op een echte revolver lijkt en die niet als speeltuig gebruikt wordt, maar in geval van ruzie als een echt wapen wordt vertoond, is een verweerwapen in de zin van art. 3 van de wet van 3 januari 1933.

S. e.a.

Telastleggingen A en B

Overwegende dat tweede beklaagde de vrijspraak vordert met toepassing van artikel 6, tweede lid, van de wet van 24 februari 1921, als vervangen door artikel 6 van de wet van 9 juli 1975;

Overwegende dat de aangever, om deze verschoningsgrond te kunnen genieten, oprecht moet zijn en, binnen

zijn eigen wetenschap omtrent de feiten, een volledige aangifte dient te doen; dat de wetgever de woorden «daders» en «misdrijven» in het meervoud gebruikt;

Overwegende dat de aangifte daarenboven onthullend moet zijn; dat de aangegeven feiten slechts dan een verschonende werking hebben als ze tevoren nog niet aan de overheid bekend waren hetzij ten gevolge van opsporingen hetzij uit vorige aangiften;

Overwegende dat uit het strafdossier blijkt dat tweede beklaagde op 31 maart 1980 te 15u.15 geïdentificeerd en gehoord werd in verband met de feiten D, F, en G; dat hij, door de rijkswacht ondervraagd omtrent zijn handel en wandel, te 18u.10 bekende opwekkende middelen en joints (cannabis) te gebruiken die hij verklaarde verkregen te hebben van eerste beklaagde, die hij als dealer betitelde; dat hij tevens derde beklaagde en Guy uit Borgerhout noemde, maar niet de vierde beklaagde;

Overwegende dat te 20u.20 S., betrokken in het feit D, voor de eerste maal LSD ter sprake bracht, waarna, te 20u.45, eerste beklaagde bekentenissen aflegde in verband met sleet, heroïne, addipatrol en LSD; dat hij meer bepaald verklaarde één LSD-trip gekocht te hebben van vierde beklaagde;

Overwegende dat te 22u.35 de procureur telefonisch vorderde eerste en tweede beklaagde te zijner beschikking te stellen;

Overwegende dat daarna, opnieuw gehoord, tweede beklaagde te 22u.45 eveneens een uitvoerige verklaring aflegde betreffende LSD; dat hij op de vraag waarom hij daarover niet spontaan gesproken had, zei dat hij, tijdens zijn eerste verklaring, «zich deze zaken niet kon herinneren»; dat hij toen pas over vierde beklaagde sprak;

Overwegende dat er op de formele vordering tot aanhouding, voor tweede beklaagde, in tegenstelling tot de eerste beklaagde, een strijdig bevel was; dat, de rijkswacht, toen zij op 2 april 1980 vierde beklaagde verhoorde, ondervond dat tweede beklaagde sedert zijn vrijlating met vierde beklaagde in contact geweest was en hem op de hoogte had gesteld;

Overwegende, besluitend, dat hoewel het eerste deel van beklaagdes bekentenissen tot op een zekere hoogte onthullend was, het niet volledig was; dat hij het tweede deel van zijn bekentenissen pas aflegde als gevolg aan de inlichtingen die de rijkswacht inmiddels gekregen had van S. en van eerste beklaagde; dat tweede beklaagde het vertrouwen dat de onderzoeksrechter in hem gesteld had, misbruikte om een nog niet gehoorde medeverdachte in te lichten;

Overwegende dat hij zodus niet voldoet aan de voorwaarden van de verschoningsgrond;

(...)

F en G (alarmrevolver merk «Mondial», mod. 1960, kaliber 6 mm).

Overwegende dat de schuld van de beklaagde bewezen is door de stukken 6, 22, 125, 145 en 148;

Overwegende dat zowel de koper als de verkoper de wettelijke voorschriften behoren te kennen; dat een dergelijk wapen, dat perfect op een echte revolver lijkt, niet als speeltuig bedoeld was in de handen van de beklaagde die, na met de jeugdrechter in aanraking gekomen te zijn wegens diefstal met geweld, in de huidige zaak andermaal in een diefstal betrokken is evenals in drugtrafiek en bekend

dat hij, in geval van ruzie, doet alsof het een echte revolver betreft;

Overwegende dat de eerste rechter ten opzichte van de tweede beklagde een gepaste bestraffing deed;

(...)

NOOT—Alarmpistolen en revolvers

1. Art. 1 van het koninklijk besluit van 26 december 1959 rangschikt de revolvers en pistolen bekend onder de benaming van alarm- of startrevolvers en pistolen bij de verweerwapens, indien de loop van deze tuigen geschikt is of geschikt gemaakt kan worden om een hard, vloeiend of gasachtig projectiel af te schieten van die aard dat het de persoon op wie gemikt wordt, zelfs tijdelijk machteloos kan maken.

Reeds eerder heeft het Hof van Beroep te Antwerpen beslist dat deze verbodsbepaling met redelijkheid en gezond verstand diende te worden toegepast (Hof Antwerpen, 25 januari 1978, *R.W.*, 1978-79, 329).

2. Ten deze wordt de alarmrevolver Mondial, kaliber 6 mm (.22), bij de verweerwapens ondergebracht zonder enige uitweiding over de mogelijkheid tot omvorming van dit tuig. Daarentegen wordt de klemtoon gelegd op de gelijkenis met een echt verweerwapen.

Alarmpistolen en revolvers zijn normaal geen verweerwapens en het dragen van dergelijke tuigen is in België vrij, ook al gelijken ze op echte pistolen of revolvers. Indien ermee gedreigd wordt, zal de dader eventueel onder de toepassing van art. 329 Sw. vallen, en, indien diefstal gepleegd wordt door middel van een dergelijk snertpistool, zal de dader zich schuldig maken aan diefstal door middel van geweld of bedreiging in de zin van art. 472 Sw.

3. In verband met de aangifte als verschoningsgrond inzake verdovende middelen wordt hier verwezen naar de uitvoerige noot van A. De Nauw onder Cass., 7 maart 1978, *R.W.*, 1978-79, 862.

A. Vandeplass

ARBEIDSRECHTBANK TE BRUSSEL

2e KAMER — 21 DECEMBER 1981

Voorzitter: de h. Craninx

Rechters in sociale zaken: de h. Vander Elst en mevr. Van Hove

Advocaten: mrs. Steghers en Steurs loco Schoups

Taalgebruik — In sociale zaken — Arbeidsovereenkomst in strijd met het taaldecreet 1973 — Nietigheid — Gevolgen — Geen nadeel voor de betrokken werknemer — Gelding van de vroeger afgesloten arbeidsovereenkomst.

Een vervangende arbeidsovereenkomst die in strijd met het taaldecreet is gesloten, is nietig. De nietigheid van die vervangende arbeidsovereenkomst heeft tot gevolg dat de oorspronkelijke arbeidsovereenkomst, met inbegrip van de conventionele opzeggingsvergoeding, van kracht blijft.

De nietigheid van de vervangende arbeidsovereenkomst berokkent ten deze de werknemer geen nadeel, nu de in die

overeenkomst bedongen opzeggingsvergoeding kleiner is dan de conventionele opzeggingsvergoeding van de oorspronkelijke arbeidsovereenkomst.

De J. t/ N.V. M.

1. Gevolgen van de nietigheid van de overeenkomst van 21 april 1977

De rechtbank beval de neerlegging ter griffie van de Nederlandse tekst van de overeenkomst van 21 april 1977 en stelt vast dat die tekst werd neergelegd op 30 juli 1981.

De rechtbank stelt vast dat de door partijen op 21 april 1977 opgestelde overeenkomst nietig is krachtens artikel 10 van het Taaldecreet van 19 juli 1973 en dat de thans neergelegde vertaling enkel dienstig is om het de rechtbank mogelijk te maken er kennis van te nemen ten einde zich te kunnen uitspreken over de gevolgen van deze nietigheid.

De overeenkomst van 21 april 1977 is nietig *ex tunc* en wordt verondersteld nooit te hebben bestaan (Cass., 31 januari 1978, zaak M.P. t/ N.V. S.). Daaruit volgt dat de overeenkomst tussen partijen gesloten op 16 mei 1974 niet werd ontbonden en dat op het ogenblik van de beëindiging van de overeenkomst door verweerster op 21 september 1979 de contractuele relatie tussen partijen werd beheerst door de overeenkomst van 16 mei 1974.

Ingevolge de eenzijdige beëindiging door verweerster op 21 september 1979 van de contractuele arbeidsrelatie tussen partijen, heeft eiser recht op de vergoeding waartoe verweerster zich contractueel heeft verbonden in haar brief van 16 mei 1974, te weten betaling van een vergoeding gelijk aan vier jaar loon.

Partijen zijn het erover eens dat het lopend loon op het ogenblik van de beëindiging van de overeenkomst 156.532 fr. bedraagt, zodat de verschuldigde vergoeding bedraagt: $156.532 \text{ fr.} \times 48 = 7.513.536 \text{ fr.}$, verminderd met het intussen betaalde bedrag van bruto 2.317.576 fr., zodat een saldo verschuldigd blijft van: $7.513.536 \text{ fr.} - 2.317.576 \text{ fr.} = 5.195.960 \text{ fr.}$

2. Het eventueel nadeel voor eiser uit de nietigheid van de overeenkomst van 21 april 1977

Krachtens artikel 10 van het Taaldecreet kan de nietigheid van de overeenkomst van 21 april 1977 geen nadeel berokkenen aan de werknemer, wat wil zeggen dat eiser zich in het onderhavig geschil op de arbeidsovereenkomst van 21 april 1977 kan beroepen, zonder dat de nietigheid van dit document wegens het niet-naleven van de bepalingen van het Taaldecreet tegen hem kan worden aangevoerd.

Krachtens artikel 3 van de overeenkomst heeft eiser recht op een vergoeding gelijk aan zijn loon voor de periode van 1 oktober 1979 tot 30 april 1981. Van dit loon maakt deel uit de patronale bijdrage van 17.412 fr. De aan eiser verschuldigde vergoeding bedraagt derhalve: $19 \times (156.532 \text{ fr.} + 17.412 \text{ fr.}) = 3.304.936 \text{ fr.}$

De rechtbank verwierpt de stelling van eiser dat hij, krachtens artikel 4 van de overeenkomst van 21 april 1977, aanspraak kan maken op een verdere tewerkstelling vanaf 1 mei 1981 tegen 1.000.000 fr. per jaar. Volgens de rechtbank dienen de bepalingen van de artikelen 3 en 4 als volgt te worden begrepen: indien aan de arbeidsovereenkomst voor een bepaalde tijd van vier jaar door verweerster een einde

wordt gemaakt vóór 30 april 1981 zonder dringende reden, heeft eiser recht op een vergoeding gelijk aan zijn loon tot 30 april 1981; indien aan de overeenkomst een einde komt door verloop van de bepaalde tijd van vier jaar, wordt eiser, op zijn verzoek, verder in dienst gehouden tegen minimum 1.000.000 fr. per jaar.

Ingevolge de eenzijdige beëindiging van de overeenkomst vóór 30 april 1981 op 21 september 1979, kan eiser derhalve de bepaling van artikel 4 niet inroepen en is zijn recht beperkt tot de betaling van het bedrag van 3.304.936 fr.

Uit de nietigheid van de overeenkomst van 21 april 1977 vloeit derhalve geen nadeel voort voor eiser, daar ingevolge die nietigheid de voorwaarden van kracht blijven van de overeenkomst van 16 mei 1974, op grond waarvan hij recht heeft op een vergoeding van 7.513.536 fr.

(...)

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

1e KAMER — 28 JANUARI 1983

Voorzitter: de h. Matthys

Openbaar ministerie: de h. De Smet

Advocaten: mrs. Braet en Truyens

Faillissement — Vordering tot ontbinding van verkoop — Ingesteld voor de faillietverklaring van de koper — Inwilliging — Gevolgen.

Wanneer de verkoper vóór de faillietverklaring van de koper een vordering tot ontbinding van de koop heeft ingesteld, is de ontbinding van dit contract tegenwerpelij aan de gezamenlijke schuldeisers, ook al wordt de vordering na de faillietverklaring ingewilligd.

Mrs. Segers en Van der Graesen q.q. t/ N.V. I.

Overwegende dat de curatoren de omzetting verwerpen van de vordering tot uitvoering van de litigieuze koop-verkoop in een vordering tot ontbinding van dezelfde verkoopovereenkomst omdat volgens hen deze omzetting, die als een wijziging van de vordering moet worden aangemerkt, slechts kon geschieden bij op tegenspraak genomen conclusies (art. 807 Ger. W.), wat ten deze niet het geval was nu de toenmalige hoofdverweerder, nl. de huidige gefailleerde, verstek maakte; dat kortom, de curatoren met deze argumentatie willen doen aannemen dat de vordering tot ontbinding niet rechtsgeldig uitgeoefend werd en, mitsdien, zodanige vordering vóór de faillietverklaring onbestaande was;

Overwegende dat de rechtbank dit betoog van de curatoren niet kan bijvallen; dat immers, de dagvaarding uitdrukkelijk melding maakt van bovenvermelde aan hoofdeiseres als verkoopster voorbehouden optiemogelijkheid zodat deze optie tot het vorderen van de ontbinding van de koop-verkoop «ab initio» samengaat met de vordering tot uitvoering; dat, door in een conclusie uiteindelijk de voorkeur te geven aan de ontbinding van de koop-verkoop, hoofdeiseres hierdoor haar vordering niet heeft uitgebreid

doch enkel deze vordering tot één resterende optie heeft beperkt;

Overwegende dat derhalve de vordering tot ontbinding ingesteld bij conclusie neergelegd ter griffie op 8 oktober 1982 regelmatig is, zodat zij van vóór het faillissement dagtekent dat daags nadien werd uitgesproken;

Overwegende dat vaststaat dat de toenmalige hoofdverweerder zijn betalingsverbintenis als koper niet is nagekomen, zodat de vordering tot ontbinding van de verkoopovereenkomst gegrond is;

Overwegende dat, ten deze, hoofdeiseres het haar door art. 1184 B.W. toegekend recht, hetzij de uitvoering hetzij de ontbinding van de koop-verkoop als wederkerig contract te vorderen, niet verloren heeft ingevolge het faillissement van haar koper;

Dat inderdaad, nu hoofdeiseres nog vóór het faillissement zegge nog vóór de samenloop van de schuldeisers, haar optie voor ontbinding van de koop-verkoop heeft uitgeoefend, de ontbinding van dit contract, naar luid van een vaste rechtsleer en rechtspraak, niettemin tegenwerpelij is aan de massa al wordt deze vordering na het faillissement als gegrond ingewilligd;

Dat immers deze ontbinding «ex tunc» retroageert tot op de dag waarop de vordering is ingesteld, d.i. 8 oktober 1982 of vóór het faillissement (Cass., 21 maart 1929, *Pas.*, 1929, I, 139; Kh. Gent, 12 juli 1958, *Pas.*, 1961, III, 22; Brussel, 2 februari 1977, *B.R.H.*, 1978, 111; Kh. Verviers, 15 november 1977, *Jur. Liège*, 1977, 102; *T.P.R.*, 1980, «Bijzondere contracten (Overzicht van rechtspraak — 1975/1977)», nr. 61, 557);

Overwegende dat hoofdverweerders q.q. even ten onrechte op grond van de artt. 445 en 446 F.W. de teruggave vorderen van de kantoormeubelen;

Dat die wetbepalingen slechts met volstreckte respectievelijk facultatieve nietigheid sanctioneren de handelingen verricht door de toekomstige gefailleerde of met zijn medewerking in de verdachte periode;

Dat echter zowel in de vordering tot ontbinding als in verband met de werkelijk terugneming der meubelen door hoofdeiseres bij beslissing van de onderzoeksrechter, de toekomstige gefailleerde zich van welke daad ook zoals een inbetalinggeving, heeft onthouden;

Overwegende dat derhalve de kantoormeubelen aan hoofdeiseres toekomen terwijl de schadevergoeding van 25.000 fr. tot geen betwisting aanleiding geeft en overigens als een redelijke en normale vergoeding wegens winstderiving mag worden aangemerkt;

(...)

VREDEGERECHT TE SINT-GILLIS-BRUSSEL

23 NOVEMBER 1981

Rechter: de h. Rommel

Advocaten: mrs. De Patoul loco Zenner en Van Hecke

1. Burgerlijke rechtspleging — Dagvaarding — Aanduiding van de rechtsgrond — 2. Factuur — Voorwaarden op keerzijde van factuur — Handelaar — Betaling, zonder

voorbehoud, van het hoofdbedrag — Aanvaarding — 3. Boetebeding — Conventionele interesten — Beding waardoor een contractant meer belang heeft bij een contractuele wanprestatie dan bij de uitvoering van het contract — Strijdig met de goede trouw — Rechterlijk matigingsrecht.

1. *Hoewel een voorzichtige partij er steeds goed aan doet de rechtsgrond van haar vordering te vermelden, is zij daartoe niet verplicht; dit maakt van harentwege slechts een suggestie uit, gerechtvaardigd door de wens het proces te winnen.*

2. *Wanneer bij het sluiten van een overeenkomst tussen twee handelaars de algemene verkoopsvoorwaarden niet aan de koper werden meegedeeld en hij hiervan slechts kennis nam bij de ontvangst van de facturen waarop aan de keerzijde deze voorwaarden vermeld staan, dan is hij door deze bedingen gebonden indien hij ze niet geprotesteerd heeft en het hoofdbedrag zonder voorbehoud betaald heeft.*

3. *Een overdreven schadebeding dat, samen met de toepassing van conventionele interesten, ertoe leidt dat een contractant meer belang heeft bij een contractuele wanprestatie van zijn medecontractant dan bij de uitvoering ervan, schendt de contractuele solidariteit en is daarom in strijd met de verplichting de overeenkomst te goeder trouw uit te voeren.*

De rechter heeft de bevoegdheid om zulk beding te matigen.

N.V. H. t/ P.V.B.A. K.

Overwegende dat H. van V. de betaling vordert van 14.369 frank, volgens het strafbeting van 15 % vermeld in artikel II van de algemene verkoopsvoorwaarden van de N.V. Van Den B., wiens factor H. is, en 3.684 frank conventionele rente à 9 % vanaf de vervaldag van de facturen tot de betaling op 17 december 1980;

Overwegende dat verweerder de niet-ontvankelijkheid opwerpt bij gebrek van vermelding van de rechtsgrond;

Dat de dagvaarding uitdrukkelijk verwijst naar factuur en verkoopsvoorwaarden;

Dat, hoewel een voorzichtige partij er steeds goed aan doet de rechtsgrond van haar vordering te vermelden, dit van harentwege slechts een suggestie uitmaakt gerechtvaardigd door de wens het proces te winnen;

Dat de bepaling van de toepasselijke rechtsregel tot het voorbehouden domein van de rechter behoort, die soeverein uitmaakt of hij een partij moet uitnodigen de rechtsverklaringen te verschaffen die vereist zijn voor de beslechting van de zaak (Schroeder, *Le nouveau style judiciaire*, Dalloz, 1978, 96);

Overwegende dat verweester ten gronde opwerpt dat de factuurvoorwaarden van Van Den B. strijdig zijn met de haren, dat niet bewezen wordt dat ze ervan kennis had op het ogenblik waarop het contract gesloten werd, laat staan ermee ingestemd heeft;

Overwegende dat verweester mondeling bestelde en aldus niet bewijst haar voorwaarden meegedeeld te hebben aan Van Den B., laat staan dat deze ze aanvaard heeft;

Dat verweester zelfs nu haar voorwaarden niet voorlegt;

Dat ze evenmin de aanmaningen voorlegt zodat de bekritiseerde tekst ervan niet kan worden nagezien;

Dat verweester bij het sluiten van de overeenkomst niet geïnformeerd werd over de verkoopsvoorwaarden van Van Den B. en ze eerst vernam bij ontvangst van de twee facturen (op de keerzijde) die ze niet protesteerde;

Dat ze het hoofdbedrag betaalde op 17 december 1980, na een ingebrekestelling van 9 december 1980 waarin gewag gemaakt werd van verkoopsvoorwaarden en waarin 14.369 frank gevorderd werd;

Dat de betaling zonder voorbehoud van het hoofdbedrag de aanvaarding van de factuur en de factuurvoorwaarden inhoudt;

Overwegende dat de eis tot betaling van 14.369 frank in de ingebrekestelling van 9 december 1980 voldoende bewijst dat de betaling van het hoofdbedrag op 17 december 1980 niet voor saldo van alle rekeningen gold;

Overwegende dat de schadevergoeding conventioneel op 15 % bepaald werd zodat de omvang niet bewezen hoeft te worden;

Dat het schadebeding samen met de conventionele rente van 9 %, hetzij 3.684 frank, evenwel een verhoging van 19,5 % uitmaakt van de schuld, wat met inachtneming van de omstandigheid dat de facturen met zes maand vertraging betaald werden een verhoging van 39 % per jaar vertegenwoordigt;

Dat dit, gelet op de gangbare bankinteresten schromelijk overdreven voorkomt;

Dat een overeenkomst een band van samenwerking en van solidariteit schept tussen schuldeiser en schuldenaar waardoor elke contractant verplicht is aan zijn medecontractant de nodige hulp te bieden voor de uitvoering van de overeenkomst;

Dat beiden elkaar eerlijk moeten bijstaan ten einde de overeenkomst tot een goed einde te brengen (Demogue, *Obligations*, VI, nrs. 3, 12 en volgende);

Dat, wanneer een contractueel beding zodanig is dat een contractant meer belang heeft bij een contractuele wanprestatie van zijn medecontractant, dan bij de uitvoering ervan, hij meteen ophoudt loyaal en solidair met hem die uitvoering na te streven maar zich opsluit in individualisme en egoïsme;

Dat een dergelijke houding immoreel en daarom strijdig is met de wettelijke verplichting de overeenkomst te goeder trouw uit te voeren (B.W. 1134);

Dat de rechter het beding dat onverenigbaar is met de goede trouw kan matigen;

Dat een totale verhoging van 18 % per jaar of 9 % over zes maanden, d.i. 8.621 frank billijk voorkomt;

(...)

VREDEGERECHT TE GENT

6e KANTON — 22 JULI 1982

Rechter: de h. Lachaert

Advocaat: mr. Martens

Huwelijk — Dringende en voorlopige maatregelen — Toewijzing van huisdier — Omgangsrecht t.a.v. huisdier — Huwelijksvermogensrecht — Schulden van feitelijk ge-

scheiden echtgenoten — Tussen echtgenoten persoonlijk verklaard.

Wanneer echtgenoten feitelijk gescheiden leven kan de vrederechter bij wijze van dringende en voorlopige maatregelen beslissen bij wie hun hond zal verblijven.

Bij deze beslissing houdt de rechter o.m. rekening met wat voor het dier het beste is (bv. het voortleven in het hem vertrouwde milieu).

Wordt een huisdier aan de hoede van een der echtgenoten toevertrouwd, dan kan de andere een «omgangsrecht» krijgen, waarvan de rechter de modaliteiten bepaalt.

Bij wijze van dringende en voorlopige maatregel kan de rechter bepalen dat de door feitelijk gescheiden echtgenoten gemaakte schulden voortaan persoonlijk zullen zijn, voor zover deze beslissing de rechten van derden niet aantast.

H. t/ V.

De echtelijke verhouding is ernstig gestoord.

De echtgenoten hebben nooit een volwassen huwelijksrelatie kunnen opbouwen, voor zover zelfs zij dit ernstig hebben gepoogd wat hun door een gebrekkige vóór het huwelijk noodzakelijke vorming trouwens nauwelijks mogelijk was gemaakt.

Wat het toewijzen betreft, van wat verzoekster beweert «haar oogappel» te zijn, uiteindelijk het ernstigste geschilpunt tussen de echtgenoten:

Verzoekster blijft in de echtelijke woning.

Gerekwestreerde gaat voorlopig zijn intrek nemen bij zijn ouders, die reeds twee honden hebben met al de implicaties eraan verbonden, waarbij gerekwestreerde zeker zijn liefde voor de dieren zal kunnen beleven.

Het is dan ook niet verantwoord Fifi — zoals in zovele gevallen met meer belangwekkende slachtoffers gebeurt — uit zijn natuurlijk milieu te verwijderen, waarin zijn begeleiding en verzorging op de meest adequate wijze verzekerd kan worden.

Niets verzet zich echter tegen een beperkt bezoekrecht, wat mogelijk de schakel kan worden om de echtgenoten de mogelijkheid te bieden opnieuw naar elkaar toe te groeien, en tevens de gezondheid van mens en dier kan bevorderen.

Om deze redenen, in eerste aanleg op tegenspraak en bij wijze van dringende en voorlopige maatregelen,

Laten de echtgenoten toe afzonderlijk te verblijven, verzoekster in de echtelijke woning te G., gerekwestreerde te B.;

Leggen verbod op aan de echtgenoten elkaar in hun respectieve verblijfplaats te verontrusten op gevaar af uitgedreven te worden desnoods met behulp van de bij de wet bepaalde middelen;

Vertrouwen het hoederecht van het hondje Fifi toe aan verzoekster;

Machtigen verzoekster voor het geval dat gerekwestreerde het dier niet vrijwillig afgeeft, het af te halen, desnoods met alle bij de wet bepaalde middelen;

Kennen aan gerekwestreerde het bezoekrecht toe, namelijk om de veertien dagen, de zaterdag van 9 tot 12 uur, diertje af te halen en terug te brengen bij verzoekster in haar verblijfplaats; maatregel uit te voeren met alle bij de wet bepaalde middelen;

Kennen aan verzoekster en gerekwestreerde de voorlopige beschikking toe van de huisraad en meubilair, elk wat hij onder zich heeft;

Leggen aan de echtgenoten verbod op enig gemeenschappelijk goed te vervreemden, te verpanden of te verplaatsen;

Stellen aan, voor zover de echtgenoten hieromtrent geen akkoord of overeenstemming bereiken: meester H. Groote, notaris te Gent, met opdracht een inventaris op te maken van deze goederen toebehorende aan de echtgenoten en hun huwelijksgemeenschap;

Bepalen dat deze beschikking zal gelden tot de gebeurlijke wijziging of intrekking ervan bij gemeen overleg tussen de echtgenoten of op verzoek van de meest gerede echtgenoot;

Zeggen voor recht dat de schulden vanaf heden gemaakt door de echtgenoten zullen worden gedragen door de echtgenoot die ze heeft gemaakt, onverminderd het recht van derden;

Gelet op de hoedanigheid van de echtgenoten, compenseren de kosten, in die zin dat ieder zijn eigen kosten zal dragen met uitzondering nochtans van de kosten veroorzaakt door een eventuele gedwongen tenuitvoerlegging van deze beschikking, die ten laste komen van degene die de kosten noodzakelijk zal maken;

Deze beschikking is uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande voorziening en zonder borgstelling.

NOOT—Het belang van de hond

1. Op het ogenblik van de beschikking waren de echtgenoten resp. 20 en 19 jaar oud.

Tegen een (onbewuste) canonicke invloed, verstrekt door art. 12 E.V.R.M., zou de wetgever er goed aan doen, als hij de echtscheiding niet makkelijk maakt, het trouwen minstens even moeilijk te maken als het scheiden: door het optrekken van de leeftijdsminima onder meer.

2. Dit is niet het eerste geval waarin een omgangsrecht t.o. een huisdier behandeld wordt (Vred. Hoei, 2e kanton, 7 mei 1981, *Jur. Liège*, 1981, 335, noot C. Panier), wel het eerste waarin de begrippen bewaringsrecht en omgangsrecht m.b.t. een viervoeter zo uitgebreid en niet zonder wel lust toegepast worden.

3. Het «hoederecht» over een hond is een bezitsrecht dat niets te maken heeft met het recht van bewaring t.a.v. een minderjarig menskind. Zakenrecht is geen personenrecht.

4. Daarentegen is een «bezoekrecht» t.o. een dier een omgangsrecht in de echte zin van het woord, aangezien dit subjectief recht in het Belgisch recht als een recht van een volwassen mens wordt geconstrueerd. Indenkbaar is dat zo'n recht op contact opgeëist wordt t.a.v. een mens, t.a.v. een ander levend wezen, wellicht t.o. een levenloos ding. Als het om contact met een mensening gaat, komt dit als *object* van de rechtsverhouding voor. Wat niet belet dat men er rekening mee houdt dat dit object een persoon is (onderzoek naar wat het «belang van het kind» vereist).

Krachtens de bewoordingen zelf van art. 369bis Sw. is dit voorschift niet van toepassing bij niet-erbidiging van het bezoekrecht t.a.v. een huisdier.

5. Over de eventuele «rechten van het dier» blijft men bij de lezing van deze beschikking in het ongewisse: weliswaar wordt bij de regeling van de bewaking van en het

omgangsrecht t.a.v. de hond eerst en vooral rekening gehouden met het comfort van dit huisdier, maar anderzijds weet de rechter door een subtiële combinatie tevens de voordelen van zijn oplossing voor de betrokken mensen in het licht te stellen.

6. Even merkwaardig als de behandeling van de dierenproblematiek is bij deze beschikking de omstandigheid dat de rechter niet tracht zich onbevoegd te verklaren wegens het bestaan van een feitelijke scheiding.

7. Laat mij in het voorbijgaan wijzen op het nut van de beschikking dat de echtgenoten elkaar niet in de hun toegewezen verblijfplaatsen mogen verontrusten: bij het enkel toestaan van een afzonderlijk verblijf, kan de echtgenoot die niet in de vroegere echtelijk verblijfplaats verblijft, er terugkeren zonder dat hij strafrechtelijk zou kunnen worden vervolgd.

8. Ten slotte wijs ik op de beschikking «dat de schulden gemaakt vanaf heden door de echtgenoten zullen worden gedragen door de echtgenoot die ze heeft gemaakt, onverminderd het recht van derden».

De feitelijke scheiding kan het huwelijksvermogensstelsel niet beïnvloeden. Alleen een wijziging van het huwelijksvermogensstelsel kan op dit punt een oplossing bieden. De echtgenoten kunnen geen overeenkomsten sluiten die het gekozen stelsel schenden. De rechter is door dezelfde beperkingen gebonden: hij kan bepaalde onderdelen van het stelsel niet buiten werking stellen door bv. te bepalen dat schulden die door hun aard en volgens de werking van het stelsel gemeenschappelijk zijn, vanaf een bepaalde datum eigen zullen zijn. Dat de rechter zijn beschikking beperkt tot de interne werking van het stelsel en de rechten van derden onaangetast laat, is geen argument. De onveranderlijkheid van de huwelijksvoorwaarden geldt zowel intern als extern. De betekenis van de beschikking moet geminimaliseerd worden. Hoogstens kan de rechter hebben willen preciseren dat de hoofdelijkheid voor de huishoudschulden (art. 222) vervalt doordat in casu de feitelijke scheiding de opheffing van de gemeenschappelijke huishouding veroorzaakt. Maar ook dan blijft de schuld nog gemeenschappelijk, zelfs al is ze buitensporig (art. 1408, tweede lid, B.W.). Wordt het huwelijksvermogensstelsel niet gewijzigd, dan kan deze gemeenschappelijke schuld alleen eigen worden, indien de rechtbank in het raam van de vereffening-verdeling na echtscheiding op grond van feitelijke scheiding beslist ze ten laste te leggen van de echtgenoot die ze heeft aangegaan (art. 1278 Ger. W.).

J.M. Pauwels

VREDEGERECHT TE SINT-TRUIDEN

26 OKTOBER 1982

Rechter: de h. Kleykens

Advocaten: mrs. Knops en Stas

Onteigening — Provisionele vergoeding — Niet-storting in de depositio- en consignatiekas — Machtsmisbruik — Bijkomende interesten.

Wanneer de onteigenende overheid haar toevlucht neemt tot de onteigeningsprocedure bij «hoogdringendheid» en

moedwillig — bij ontstentenis van rechtvaardigingsgrond — nalaat de door de rechter vastgestelde provisionele vergoeding te storten in de Depositio- en Consignatiekas en de betekening, bedoeld in art. 11 van de wet van 26 juli 1962, te verrichten, aldus verhinderend dat de onteigenden in het bezit komen van de hun toegewezen provisionele vergoedingen, begaat die onteigenende overheid machtsmisbruik en pleegt zij een feitelijke t.a.v. de onteigenden. Alsdan moeten bijkomende interesten worden toegekend.

V. e.a. t/ Stad Sint-Truiden

Ingevolge ons vonnis van 24 maart 1981, waarbij beslist werd in een onteigeningsprocedure door verweerster ingeleid tegen eerste verzoekster betreffende 42 aren uit gemeente St.-Truiden, sectie D nummer 930.0/10, eigendom van eerste aanlegster, werd haar een provisionele vergoeding toegekend van 1.485.000 fr.

Ingevolge ons vonnis van 24 maart 1981, waarbij beslist werd in een onteigeningsprocedure door verweerster ingeleid tegen tweede, derde, vierde en vijfde aanlegger betreffende 97a uit gemeente St.-Truiden, sectie D nr. 930, 10, eigendom van tweede, derde, vierde en vijfde aanlegger, werd hun een provisionele vergoeding toegekend van 3.465.000 fr.

Krachtens art. 9 der wet van 26 juli 1962, op grond waarvan verweerster haar onteigeningsprocedure voerde, moet het door de rechter vastgestelde bedrag, zonder voorafgaande betekening, door de onteigenaar, in casu verweerster, gestort worden in de Deposito- en Consignatiekas.

Deze laatste moet normaal een consignatiebewijs afleveren, waarna de onteigenaar, met een afschrift van dit consignatiebewijs en een afschrift van het provisionele vonnis met de plaatsbeschrijving, de inbezitstelling «kan» vragen; (art. 11 wet 26 juli 1962), na voorafgaande betekening van die stukken.

Het consignatiebewijs, het bewijs van overschrijving ter hypotheek en de betekening waarvan sprake zijn evenwel noodzakelijk opdat de onteigenden, aanleggers, de geconsigneerde gelden kunnen ontvangen.

In weerwil van de bepalingen van de artt. 9 en 11 der wet van 26 juli 1962 en ondanks het vonnis, houdende toekenning der provisionele vergoedingen, liet verweerster na de betekening te doen; zij verzuimde ook de overschrijving ter hypotheek zodat aanleggers hun provisionele vergoedingen niet konden innen.

Pas in de loop van november 1981, zoals uit de niet tegengesproken conclusie van aanleggers blijkt, ging verweerster over tot de overschrijvingen en betekeningen, zodat aanleggers pas einde november 1981 in de gelegenheid waren hun provisionele vergoedingen te ontvangen.

Het door hen verrekende verlies aan interesten en de wijze waarop deze verrekening gebeurde worden niet betwist. De verrekening loopt tot 30 nov. 1981 en is derhalve, qua cijfers, als juist te beschouwen.

Daar verweerster haar toevlucht heeft genomen tot de onteigeningsprocedure bij hoogdringendheid en moedwillig, aangezien geen enkele rechtvaardigingsgrond wordt aangehaald, naliet zowel storting als betekening ervan te doen conform de wet van 26 juli 1962, aldus verhinderend dat aanleggers als onteigenden in het bezit konden komen van de hun toegewezen provisionele vergoedingen, moet

besloten worden aan de kant van verweerster tot een gekarakteriseerd machtsmisbruik en het plegen van een flagrante feitelijkheid ten opzichte van aanleggers (zie Rb. Gent, 24 juli 1981, *R.W.*, 1981-82, 690, met commentaar van prof. M. Storme).

De opmerking van verweerster dat aanleggers middelerwijl de «vruchten» konden innen is niet relevant, daar aanleggers immers op ieder ogenblik de inbezitstelling konden verwachten en hun kansen op de vruchten dus uiterst precair waren.

Verweerster behoort als openbaar bestuur de nationale wetten en reglementen te respecteren en na te leven, en elke vorm van verzuim of schuldige nalatigheid desbetreffend is niet alleen ergerlijk doch een onaanvaardbare vorm van fraude (zie gecit. vonnis en annotatie).

De rechtbank als laatste bolwerk ter bescherming van de burger is geroepen hier ook de billijkheid te laten heersen.

De vordering is alzo gegrond.

(...)

VREDEGERECHT TE HASSELT

1e KANTON — 9 NOVEMBER 1982

Rechter: de h. De Vleeschouwer

Advocaten: mrs. Thiery en Vrancken

Verzekering — Verdwijning van het risico — Huurdersrisico.

Wanneer een huurder, die zich tegen het verhaal van de eigenaar wegens schade door brand heeft verzekerd, verhuist en een nieuwe woning huurt van een eigenaar die zelf tegen brand verzekerd is met afstand van eventueel verhaal tegen de huurder, bestaat het risico niet meer en is geen premie meer verschuldigd.

T.a.v. de verplichting van de huurder om bij verhuizing het contract voort te zetten met aanpassing ervan aan de nieuwe omstandigheden, dient bij de aanpassing te worden vastgesteld dat er geen risico meer bestaat en dat de polis dan ook geen verdere uitwerking kan hebben.

N.V. A. t/ C.

Overwegende dat aanlegster betaling vordert van premies motorverzekering en premies polis brandverzekering;

Overwegende dat verweerder niet betwist de premies ingevolge de motorverzekering verschuldigd te zijn;

Overwegende dat echter de premies voor de brandverzekering wel betwist worden, daar verweerder aanvoert dat hij op 1 februari 1978 het door hem gehuurde pand, waarvoor hij zijn huurrisico bij aanlegster verzekerde, verliet en een woongelegenheden huurde van het Kempisch Tehuis, huur waarin bepaald wordt in art. 10: «Gedurende de ganse duur van het contract zal de huurder het meubilair van het gehuurde goed laten verzekeren bij een verzekeraar van Belgische nationaliteit of in België erkend. (Gezien de O.M.O.B. luidens artikelen 1733 en 1734 van het Burgerlijk Wetboek, kosteloos verzaakt aan het verhaal dat zij eventueel zouden kunnen uitoefenen tegen de huurders).

Onze polissen dekken dus en de verzekering van de eigenaar (Kempisch Tehuis) en de verzekering van de huurder. De huurders dienen dus geen polis af te sluiten voor het huurdersrisico. De huurder zal ertoe gehouden zijn, bij elk verzoek van de vennootschap, het bewijs te tonen van de betaling der verzekeringspremies»;

Overwegende dat aanlegster opwerpt dat verweerder ten onrechte meent te kunnen stellen dat hij niet meer gehouden is tot betaling van de premie omdat het risico zou verdwenen zijn, daar volgens aanlegster het risico nog steeds zou bestaan, wat onjuist is. Aangezien de verzekeraar van de eigenaar ervan afziet een verhaal uit te oefenen tegen de huurder, waaruit volgt dat er geen huurdersrisico meer bestaat;

Overwegende dat wij aanlegster niet kunnen volgen waar zij beweert dat verweerder niet het recht zou hebben een dergelijke overeenkomst af te sluiten daar hij bij haar verzekerd was voor het huurdersrisico; dat verweerder immers bij haar verzekerd was voor een welbepaald huurdersrisico, verbonden aan een gehuurde woning die op een welbepaalde plaats gelegen was;

Overwegende dat trouwens de overeenkomst zelf bepaalt in artikel 27: a. In geval van verhuizing in België blijft de verzekering gedurende 60 dagen van kracht op de nieuwe verblijfplaats. Na die termijn is de verzekering geschorst zolang de verhuizing niet aan de maatschappij is gemeld, met dien verstande dat de verzekerde gehouden blijft tot de voortzetting van het contract dat volgens de nieuwe voorwaarden aangepast zal worden;

Overwegende dat de aanpassing derhalve dient te worden gedaan op basis van het risico waaraan verweerder zich na verhuizing blootstelt; dat hij als huurder — daar in de oorspronkelijke brandverzekering de inboedel niet verzekerd was — geen risico meer loopt, zodat bij aanpassing dient te worden vastgesteld dat er geen risico meer bestaat, en de polis dan ook geen verdere uitwerking kan hebben;

Overwegende dat derhalve de ingestelde eis slechts gedeeltelijk gegrond kan worden verklaard;

(...)

VREDEGERECHT TE ANTWERPEN

6e KANTON — 15 NOVEMBER 1982

Rechter: mevr. Claesen

Advocaten: mrs. Van Heesch en Carlier

Verzekering — Premie — Niet-betaling — Sanctie.

De regeling van de gevolgen van gemis van betaling van de premie behoort niet tot de openbare orde. De schorsing is de gebruikelijke sanctie, ten deze gesteld in de polisvoorwaarden. De verzekeraar is geen dekking meer verschuldigd, maar het contract blijft verder bestaan, met dus de verplichting van de verzekerde tot betaling van de premie, zijnde een forfaitaire vergoeding voor de schade die voor de verzekeraar uit de wanbetaling voortvloeit.

N.V. T. t/ R.

Eiseres vordert betaling van verzekeringspremies ten bedrage van 601 fr. per jaar, vervallen respectievelijk op 16 juni 1980, 1981 en 1982, of in totaal 1.813 fr. Gedaagde weigert betaling, bewegend dat met de bemiddelaar van eiseres werd overeengekomen dat de polis burgerlijke aansprakelijkheid gezin, waarvoor de premies worden gevorderd, niet meer zou worden vernieuwd op de vervalldag 16 juni 1979; aan deze regeling werd bij aangetekend schrijven door gedaagde herinnerd op 6 september 1979. Eiseres antwoordde op 11 september 1979 dat nooit een opzegbrief werd ontvangen, zodat de polis is blijven doorlopen. Inderdaad is het gedaagde blijkbaar niet mogelijk een bewijs van tijdige schriftelijke opzeg van de polis voor te leggen;

Eiseres verwijst naar art. 8 der polisvoorwaarden, waarbij wordt bepaald dat de polis met terugwerkende kracht vanaf de vervalldag geschorst wordt vijftien dagen na de zonder gevolg gebleven toezending aan de verzekeringsnemer van een aangetekend herinneringsschrijven, doch dat, ondanks deze schorsing van haar eigen verplichtingen, de verzekeraar zijn rechten op de vervallen of nog te vervallen premies behoudt.

Gedaagde meent dat deze clause buitensporig is en moet worden nietig verklaard, daar de verzekeraar er bij toepassing van art. 8 baat bij vindt dat de verzekerde zijn verplichtingen niet nakomt.

De regeling van de gevolgen van gemis aan betaling der premie behoort niet tot de openbare orde, zoals gedaagde beweert. De schorsing is de gebruikelijke sanctie, gesteld door de door gedaagde onderschreven polisvoorwaarden; de verzekeraar is geen dekking meer verschuldigd, doch het contract blijft verder bestaan, met dus de verplichting van de verzekerde tot betaling der premie, zijnde een forfaitaire vergoeding voor de schade, voor de verzekeraar voortvloeiend uit de wanbetaling (R. Vandeputte, *Inleiding tot het verzekeringsrecht*, p. 84 en aldaar aangehaalde rechtspraak en rechtsleer).

Terecht verwijst eiseres naar een analoge situatie, voorzien door art. 14.2 van de Verzekeringwet, dat bepaalt dat de verzekerde zich voor hetzelfde risico elders kan verzekeren, op voorwaarde dat hij de eerste verzekeraar laat weten dat deze ontslagen is van al zijn verplichtingen, onverminderd de eigen verbintenissen van de verzekerde tot betaling der premies.

Terecht merkt gedaagde op dat de vordering betreffende de premie, vervallen op 16 juni 79, verjaard is, en vermindert eiseres haar vordering dan ook met 601 fr.

(...)

NOOT—Zie M. Fontaine, «La suspension de la garantie de l'assurance pour défaut de paiement des primes», *R.C.J.B.*, 1982, 302-341.

BERICHTEN

Contacten tussen rechtsfaculteiten en verzekeringsondernemingen — Lezing door prof. dr. R. Kruithof.

Op 20 april 1983 te 17.30 u. houdt prof. dr. R. Kruithof, gewoon hoogleraar U.I.A., in het Huis der Verzekering (7e verdie-

ping), de Meeûsplantsoen 29, 1040 Brussel, een lezing over: De vergoeding van morele schade bij inbreuk op andermans lichamelijke integriteit.

Deze lezing is de vierde les van de cyclus 1982-1983.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, 1982

nr. 43, 4 december

Ch. Y.M. Moons, Erkenning van een stakingsrecht van ambtenaren; R. De Winter, Methodisch pluralisme in het staats- en administratiefrecht; W.E.H. Sloots, De hoorplicht in de Arobbezwaarschriftenprocedure; J.J. Vriesendorp, De Franse Conseil d'Etat over het ambtshalve aanvullen van rechtsgronden in verband met «le principe de la contradiction»; J. Krul-Steketee, Verslag van de vergadering van het Psychiatrisch Juridisch Gezelschap op 3 april 1982; H. Van den Brink, Collegiaal gebakkelei (reactie op boekbespreking van Veen).

nr. 44, 11 december

Th. M. De Boer en R. Kotting, President Wijnholt vs. President Reagan. Kanttekeningen bij een uitspraak inzake het Amerikaans gasleiding-embargo (Pres. Rb. 's-Gravenhage, 17 september 1982, R.v.d.W., 1982, 167); J. Silvis, Henneplanten en beleid, «Criminele vegetatie» in tuinen en langs dreven; F.J.C.M. De Kok, Voorzieningen voor woonwagewoners; J. Krul-Steketee, Verslag van de vergadering van het Psychiatrisch Juridisch Gezelschap op 5 juni 1982.

Recueil général de l'enregistrement et du notariat, 1982 december

E. Ghorain, Régimes matrimoniaux — Etrangers — Modification du régime durant le mariage — Les époux étrangers peuvent-ils modifier leur régime matrimonial secondaire en Belgique?; A.C., noot bij Rb. Gent, 19 oktober 1981 (wijziging van huwelijksvermogensstelsel tijdens het huwelijk, met toekenning, voor een deel in vruchtgebruik, van het gemeenschappelijk vermogen aan de langstlevende echtgenote — vrijstelling van borg en belegging — homologatie toegekend behalve voor de vrijstelling); A.C., noot bij Rb. Brussel, 25 maart 1982 (eigenhandig testament met aanstelling van algemeen legataris — saisine van testamentuitvoerder — geen inbezitting nodig).

De Verzekering, 1982

mei-augustus

H. Befahy, Mortalité et surmortalité; V.H., noot bij Arbrb. Verviers, 18 mei 1981 (tergend en roekeloos geding inzake vordering tot herziening van arbeidsongevallenvergoeding); V.H., noot bij Arbrb. Antwerpen, 25 juni 1981 (bewijs van arbeidsongeval); V.H., noot bij Arbeidshof Antwerpen, 28 juli 1981 (bewijs van bestaan van arbeidsovereenkomst tussen vader en zoon); V.H., noot bij Arbeidshof Luik, 5 november 1981 (onderbrekingen in de uitvoering van een handelsprospectiewerk — geen onderbrekingen in de loop van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst in de zin van de Arbeidsongevallenwet); V.H., noot bij Arbeidshof Brussel, 28 september 1981 en Arbrb. Brussel, 5 maart 1981 (basisloon voor berekening van arbeidsongevallenvergoeding bij blijvende arbeidsongeschiktheid); V.H., noot bij Arbrb. Gent, 8 maart 1982 (begrip arbeidsongeval — herhaalde inspanningen zonder uitwendige oorzaak — geen arbeidsongeval); J.R., noot bij Benelux-Gerechtshof, 9 juli 1981 en Cass., 24 december 1981 (interpretatie van begrip «onderhandeling» met het oog op de stuiting van de verjaring in de W.A.M.-polis); R.B., Over de gevolgen van het postuum huwelijk (noot bij Cass., 2 april 1981, Hof Luik, 6 februari 1980 en Rb. Luik, 16 januari 1973); R.B., Hoe wordt bij het overlopen van een tank bij de levering van stookolie de aansprakelijkheid bepaald? (noot bij Hof Antwerpen, 5 april 1982); R.B., Hoe de aansprakelijkheid bepalen bij het vallen van een klant over een voorwerp op de vloer van een winkel? (noot bij Hof Bergen, 18 mei 1982 en Rb. Charleroi, 17 maart 1980).